

Transforming teaching-learning process:
leading improvements in teaching and
learning in the elementary school

শিকন-শিক্ষণ প্ৰক্ৰিয়াৰ ৰূপান্তৰ ঘটোৱা : প্ৰথমিক শিকন-শিক্ষণ
প্ৰক্ৰিয়াত উন্নতি কৰা

Teacher Education
through School-based
Support in India
www.TESS-India.edu.in

অনুবাদ আৰু অভিযোজন : ৰাজ্যিক শিক্ষা গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ, অসম

<http://creativecommons.org/licenses/>

The Open
University

এই স্কুল লিডাৰবিশিষ্ট অ'ই আৰ (মুত্ত শৈক্ষিক সম্পদ) হৈছে Tess Indiaৰ চমুটো গোটৰ অন্যতম, যাৰদ্বাৰা বিদ্যালয়ৰ প্ৰধান শিক্ষকসকলে নিজৰ বুজাশক্তি আৰু দক্ষতাৰ বিকাশ ঘটাই শিক্ষণ আৰু শিকনৰো উন্নতি কৰিব পাৰে। এই গোটটোত অনুশীলন অতি প্ৰয়োজনীয় আৰু কৰ্মীবৃন্দ শিক্ষার্থী তথা অন্যান্য সকলেও ইয়াত সহযোগ কৰিব। এইবোৰ ফলপ্ৰসু বিদ্যালয়ৰ সন্দৰ্ভত কৰা গৱেষণা আৰু পাঠ্যত্ৰ মিক অধ্যয়নৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

নিৰ্দিষ্ট গোট অধ্যয়নৰ কোনো নিৰ্দেশনা নাই যদিও স্কুল লিডাৰবিশিষ্ট গোটটোই বিষয়টো অধ্যয়ন তথা শিক্ষণ-শিকণৰ উপযুক্ত কাৰ্যব্যৱস্থাৰ যোগান ধৰে। আপোনালোকে গোটটো অধ্যয়নৰ বাবে বিশেষ বিষয়বস্তুৰ সহায় ল'ব পাৰে। নেচনেল কলেজ অৱ স্কুল লিডাৰবিশিষ্ট পাঠ্যত্ৰ মিক পৰিকাঠামোৰ সৈতে সংঘৰদ্ধ এই গোটটোৰ মূল দিশ হ'ল : স্কুল লিডাৰবিশিষ্ট ইয়াৰ প্ৰভাৱ (ক) নিজা নিয়ন্ত্ৰণ আৰু বিকাশ, (খ) শিক্ষণ-শিকন পদ্ধতিৰ পৰিৱৰ্তন, (গ) অংশীদাৰিত্ব বৃদ্ধি। বাকীবোৰে কোনো বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ নকৰাকৈ নতুনত্বৰ সন্ধান কৰে।

এই গোটটো প্ৰধান শিক্ষকসকলে নিজা অধ্যয়ন অথবা শিক্ষণ আঁচনিৰ অংশ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে। শিক্ষণ আঁচনিৰ অংশ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে। আনহাতে তেওঁলোকে ব্যক্তিগত শিক্ষণ দিনলিপিৰ ব্যৱস্থা কৰি তাৰপৰা হোৱা অভিজ্ঞতা আনৰ সৈতে ভাগ বতৰা কৰি লাভান্বিত কৰিব পাৰে। ইয়াত ব্যৱহৃত স্কুল লিডাৰ বাক্যাংশই প্ৰধান শিক্ষক, অধ্যক্ষ, সহকাৰী শিক্ষক অথবা বিদ্যালয়ৰ নেতৃত্ব বহনকাৰীৰ দৰে দায়ৱদ্ধ ব্যক্তি ক বুজাইছে।

ভিডিঅ' সম্পদ **Video resources**

Tess Indiaৰ স্কুল লিডাৰবিশিষ্ট ভাৰতীয় বিদ্যালয়ৰ প্ৰধানসকলৰ বাৰ্তালাপৰ ভিডিঅ' কৰি সেইবোৰ বিদ্যালয়ৰ শিক্ষণ আৰু শিকণৰ পৰিৱৰ্তন তথা উন্নতিত অৰিহণা যোগাইছে। এই প্ৰচেষ্টাৰে তেওঁলোকে নিজৰ নিজৰ দক্ষতাৰ প্ৰমাণ কৰিবলৈ উৎসাহিত হ'ব। এইবোৰে শিক্ষকসকলক পাঠ্যপুথিৰ গোটভিত্তিক শিক্ষা প্ৰদানৰ বাবে উদগনি যোগাব, অৱশ্যে এইবোৰ ব্যৱহাৰ কৰাটো অপৰিহাৰ্য নহয়।

Tess Indiaৰ ৱেবচাইট <http://www.tess-india.edu.in>ৰ পৰা ডাউনলোড কৰি অথবা অনলাইনতে এই ভিডিঅ'সমূহ প্ৰত্যক্ষ কৰিব পাৰি। নতুবা চিডি আৰু মেম'ৰী কাৰ্ডটো ভিডিঅ'সমূহ লৈ চাব পাৰি।

Tess India প্ৰকল্পৰ বিষয়ে

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সহযোগিতা বৃদ্ধিৰ বাবে বিদ্যালয়ৰ কৰ্তৃত্বশীল ব্যক্তিৰ সমৰ্থনত মুত্ত শৈক্ষিক সম্পদ ব্যৱহাৰ কৰি শ্ৰেণীকোঠাত প্ৰাথমিক আৰু উচ্চ শাখাৰ শিক্ষকৰ অনুশীলনৰ অভ্যাসৰ উন্নতি ঘটোৱাটোৱেই Tess Indiaৰ লক্ষ্য।

ভাষা, বিজ্ঞান আৰু গণিতসহ বিদ্যালয়ৰ পাঠ্যপুথিৰ লগতে ১০৫ Tess India বিষয়ৰ মুত্ত শৈক্ষিক সম্পদসমূহ শিক্ষকক যোগান ধৰা হয়। তেওঁলোকে শিক্ষকসকলক এনে কাম কাজৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিব যাতে আন শিক্ষকে একেটা বিষয় শিকাওতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে লাভ কৰা জ্ঞান তথা বোধশক্তি তুলনামূলকভাৱে উন্নত হ'ব।

Tess Indiaৰ সকলো মুত্ত শৈক্ষিক সম্পদ ভাৰতীয় তথা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় লিখকৰ দ্বাৰা সামগ্ৰিকভাৱে লিখা, য'ত ভাৰতীয় পাঠ্যত্ৰ ম আৰু সূচীপত্ৰ অনলাইনত (<http://www.tess-india.edu.in>) উপলব্ধ। মুত্ত শৈক্ষিক সম্পদসমূহ বিভিন্ন পৰ্যায়ত উপলব্ধ আৰু প্ৰত্যেক অংশগ্ৰহণকাৰীৰ বাবে ই উপযুক্ত।

Tess India ইংলেণ্ড চৰকাৰৰ দ্বাৰা ব্যয়সম্বলিত আৰু ইংলেণ্ড মুত্ত বি বিদ্যালয়ৰ অধীনৰ।

Version 2.0 SL04v1
Assam

Except for third party materials and otherwise stated, this content is made available under a Creative Commons Attribution-ShareAlike licence: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
TESS-India is led by The Open University UK and funded by UK aid from the UK government

এই গোটটোৰ বিষয়ে (What this unit is about)

আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ শিক্ষকসকলক তেওঁলোকৰ শিকন অনুশীলন বিকাশত কেনেকৈ আপুনি সহায় কৰিব আৰু কেলেকৈ আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ শৈক্ষিক পৰিৱৰ্তন আনিব এই বিষয়ে আপোনাক এই গোটটোৱে সহায় কৰিব। ‘ত্ৰি-য়া-ভিত্তিক শিক্ষণ’ (Activity-based teaching) আৰু ‘শিশু কেন্দ্ৰিক শিক্ষণ’- এনেকুৱা বিষয় বস্তুৰ ওপৰত প্ৰশিক্ষণো আয়োজন কৰা হৈছে- কিন্তু প্ৰকৃততে ইয়াক কেনেকৈ বিদ্যালয়ত প্ৰয়োগ কৰিব পৰা যায়? এই গোটটোৱে Tess-India Open Educational Resources (OERS) ব্যৱহাৰ কৰি শিক্ষকে কেনেকৈ তেওঁলোকৰ অংশীদাৰী পাঠেৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শিক্ষণীয় ফলাফলমূহৰ বিকাশ সাধন কৰিব পাৰে তাৰে ব্যৱহাৰিক উদাহৰণ এই গোটটোৱে প্ৰদান কৰিছে।

এই গোটটোৱে আপোনাক এটা নিৰ্দিষ্ট বা নিৰূপিত সময়সীমা (প্ৰায় ১২ সপ্তাহ) ভিতৰত এটা পৰিৱৰ্তনীয় প্ৰকল্পৰ বাবে পৰিচালনা কৰিব, য’ত আপুনি বিদ্যালয়ৰ শৈক্ষিক পৰিৱৰ্তনৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিব। আপোনাৰ শিক্ষকসকলৰ শ্ৰেণীকোঠাৰ অনুশীলনৰ দিশ এটা চিনাক্ত কৰিবলৈ অনুপ্ৰাণিত হ’ব আৰু যিটো আপুনি পৰিৱৰ্তন কৰিবলৈ ভাল পাব। আপোনাৰ কৰণে ত্ৰি-য়া-কলাপ আছে যিবোৰ শ্ৰেণীকোঠাত সম্পন্ন কৰিব আৰু প্ৰয়োগ (implementation) কৰিব পৰাকৈ ঘটনা অধ্যয়নৰ উদাহৰণ আছে।

আপুনি আৰম্ভ কৰাৰ আগতে গোটটো গোটটো পঢ়ি চোৱা উচিত, আৰু যেনেদৰে ঠিক কৰি থোৱা আছে ত্ৰ মানুসাৰে ত্ৰি-য়া-কলাপবোৰ কৰক, যেনেঃ- আপোনাৰ পৰিকল্পনাবোৰৰ নথি ৰখা, নিৰূপিত সময়ৰ কাম আৰু চিন্তা (Reflection)।

শিকনীয় দিনপঞ্জী (Learning Diary)

যেতিয়া আপুনি এই গোটটোত আপুনি কাম কৰিব তেতিয়া শিকনীয় ডায়েৰী/দিনপঞ্জীত আপোনাক টোকা ৰাখিবলৈ কোৱা হ’ব, এখন কিতাপ নাইবা —(Folder) য’ত আপুনি আপোনাৰ চিন্তা আৰু পৰিকল্পনাবোৰ একেলগে সংগ্ৰহ কৰিব। সম্ভৱতঃ আপুনি ইতিমধ্যে আৰম্ভ কৰিছেই।

আপুনি হয়তো অকলেই এই গোটটোত কাম কৰিব, কিন্তু আপুনি অধিক জানিবলৈ সক্ষম হ’ব যদিহে আপোনাৰ শিকন (Learnig) আন এজন বিদ্যালয় পৰিচালকৰ লগত আলোচনা কৰে। এইজন হয়তো এজন আপোনাৰ সহকৰ্মীও হ’ব পাৰে, যাৰ লগত ইতিমধ্যে আপুনি কাম কৰিছে, নহ’বা এজন এনেকুৱাও হ’ব পাৰে যাৰ লগত আপুনি এটা নতুন সম্বন্ধ স্থাপন কৰিব পাৰে। এইটো প্ৰণালীৰদ্বাৰা কৰিব পৰা যায় নাইবা অধিক অনুমানিকভাৱে/ভিত্তিক (Basis)। আপোনাৰ শিকনীয় ডায়েৰীত থকা টোকাবোৰ এনেকুৱা সভা/দেখাসাক্ষাতাৰ (Meeting) বাবে উপযোগী হ’ব, আনকি দীৰ্ঘম্যাদী শিকন আৰু উন্নয়নৰ নক্সা প্ৰস্তুত কৰোঁতেও।

এই গোটটোত বিদ্যালয়ৰ পৰিচালকে কি শিকিব পাৰিব (What the school leader can learn in this unit)

- Tess-India OERS ৰ (মুক্ত শৈক্ষিকসমূহৰ) শৈক্ষিক বিষয় আৰু গঠন/আকাৰ/গাঁথনিৰ লগত পৰিচিত হ’ব।
- বিদ্যালয়ত ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হোৱাকৈ (OERS) মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ সম্ভাৱনীয়তাখিনিৰ মোল বুজি পাব।
- আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ শিকনত (Learnig) অংশ গ্ৰহণ বঢ়াবলৈ কেনেকৈ মূল বিষয়টো চিনাক্ত কৰিব।
- শিকন-শিক্ষণত (teaching and learning) কেনেকৈ উন্নতিটো বিকাশ (improvements) ধৰি ৰাখিব তাৰ ধাৰণা হ’ব।

১. অংশীদাৰী (participatory), শিক্ষার্থী কেন্দ্ৰিক শিক্ষাত সমৰ্থবান কৰি (1

Enabling participatory, student-centred pedagogy)

বিগত NCF-২০০৫ ত এটি স্পষ্ট কৰি দিয়া হৈছে যে উৎকৃষ্ট শিকনীয় ফলাফলৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শিক্ষা গ্ৰহণত তেওঁলোকৰ অংশগ্ৰহণটোৱেই হৈছে একমাত্ৰ চাবিকাঠী। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ সুযোগ থকাটো বাঞ্ছনীয়-

- যেতিয়া শিকিব খাৰণাৰ বৰঙণি/অৱদান যোগোৱা।
- তেওঁলোকৰ চিন্তা আৰু অভিজ্ঞতাবোৰৰ বিষয়ে কওঁক আৰু আলোচনা কৰক।
- তেওঁলোকৰ দৈনন্দিন ডীৱনত বিদ্যালয়ত কি শিকিছে তাক বৰ্ণনা কৰক।

চিত্ৰ ১ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অংশগ্ৰহণে শিক্ষাৰ বিকাশ/উন্নতি কৰিব, শিক্ষকসকল হ'ল শিক্ষার্থীও।

গৱেষণাই এইটোৰ লগত সন্মত হৈছে। বাস্তৱ সত্যটো এয়ে যে ইয়াৰ প্ৰয়োগ বহুতটান/কঠিন। বহুতো শিক্ষকে পতিয়ন গৈছে যে ডাঙৰ আকাৰৰ শ্ৰেণী নাইবা বহুস্তৰীয় আৰু বহুভাষিক শ্ৰেণীয়ে তেওঁলোকক শিক্ষার্থী কেন্দ্ৰিক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰাত বাধা প্ৰদান কৰে। শিক্ষকসকলে যাতে তেওঁলোকৰ শ্ৰেণীকোটাৰ অসুবিধাসমূহ অতিক্ৰম কৰিব পাৰে তাৰ বাবে Tess-India OERS ৰ মুক্ত শৈক্ষিকসমূহে ঘটনা অধ্যয়ন আৰু ত্ৰি য়া-কলাপৰ মাধ্যমেৰে কিছুমান ব্যৱহাৰিক দাহৰণ দাঙি ধৰিছে।

ভাল বিদ্যালয়সমূহত; শিক্ষকসকলেই একোজন সত্ৰি য় শিক্ষার্থী হ'বলৈ চেষ্টা কৰে আৰু নিয়মিতভাৱে নিজৰ অনুশীলনীত চিন্তা-চৰ্চা কৰে:

- নিজৰ কাম-কাজৰ নিজে বিচাৰ কৰে
- তেওঁলোকে কি কৰে পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা কৰে প্ৰতিজন ছাত্ৰই প্ৰকৃততে কি শিকিছে তাক check কৰে।
- তেওঁলোকৰ শিকনীয় কৌশল অন্তৰ্ভুক্ত কৰি শ্ৰেণীকোটাৰ অনুশীলনৰ গ্ৰহণ (adapting) আৰু উন্নীত কৰে।

এজন বিদ্যালয়ৰ পৰিচালক হিচাপে, আপোনাৰ ভূমিকাৰ এটা অংশ হিচাবে, শিক্ষকক experiment ত সহায় কৰা আৰু তেওঁলোকৰ অনুশীলনৰ ওপৰত তিন্তা-চৰ্চা কৰা। যেতিয়া শিক্ষকসকলে দেখিব আৰু অভিজ্ঞতা লাভ কৰিব শিক্ষণৰ participatory approach ত তেওঁলোকে তেতিয়া এই উদাহৰণটোৰ মোল বুজি পায়। এবাৰ যদি তেওঁলোকে এই উপকাৰটোত অবিজ্ঞতা লাভ কৰে, তেতিয়া এই নতুন approach (পদ্ধতি) গ্ৰহণ কৰিবলৈ তেওঁলোকৰ আত্মবিশ্বাস জন্মিব।

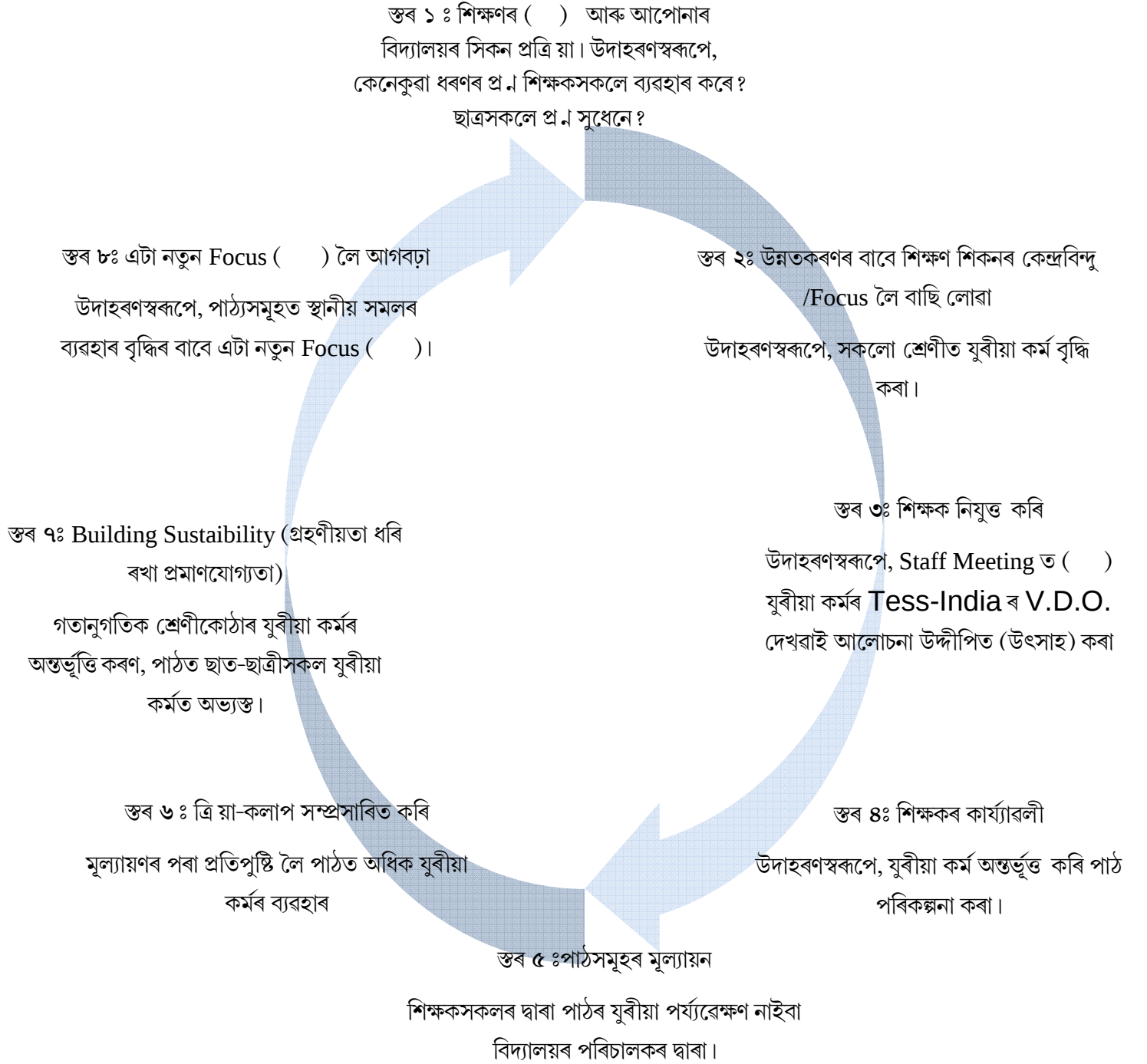
১ নং ত্ৰি য়া-কলাপত আপুনি আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ বৰ্তমানৰ শিক্ষণ-শিকনটো বিবেচনা কৰিব আৰু পিছৰ সপ্তাহবোৰত উন্নত কৰিবলৈ আপুনি এটা পচন্দ কৰিব। শিক্ষকসকলৰ শ্ৰেণীকোটা অনুশীলন উন্নত কৰাত তলত দিয়া ত্ৰি য়া-কলাপটোৱে আপোনাক সহায় কৰিব। এইটো চিত্ৰ ২ ত ব্যাখ্যা কৰা হৈছে।

ত্ৰি য়া-কলাপ ১ : আপোনাৰ শ্ৰেণীকোটা কিমান শিক্ষার্থী-কেন্দ্ৰিক (Activity 1: How student-centred are your classrooms?)

আপোনাৰ বিদ্যালয়ত কিমানখিনি শিক্ষার্থী-কেন্দ্ৰিক শিক্ষণ-শিকন ইতিমধ্যে চলি আছে এই ত্ৰি য়াকলাপটোৱে আপোনাক পৰীক্ষা কৰি চাবলৈ সুবিধা। এইটো লক্ষ্য ৰখা দৰকাৰী যে ক'ত ভাল অনুশীলনী ইতিমধ্যে হৈছে, কাৰণ আপুনি নিজেই নিজকে ইয়াক প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰিব।

সমল ১ Table ব্যৱহাৰ কৰি আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ বৰ্তমানৰ অনুশীলনীৰ এটা হিচাব (audit) সম্পন্ন কৰক। এইটো আপোনাৰ নিজৰ ভালৰ বাবে, সেয়ে এইটো আনক দেখুওৱাৰ প্ৰয়োজনবোধ নাথাকে। শিক্ষকে কিমানক আৰু কিমানখিনি লৈকে শ্ৰেণীকোঠাত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক অংশ গ্ৰহণৰ বাবে সমৰ্থৱান কৰিছে আপুনি নিজেই প্ৰমাণ পাব। সেয়ে আপুনি নিজেও নিজৰ শিক্ষণত চিন্তা-চৰ্চা কৰিবলৈ অনুপ্রাণিত হ'ব। যিমান পাৰে সিমানেই সং হওক।

পিছৰ এটা ত্ৰি য়া-কলাপত আপুনি এই Audit লৈ ঘূৰি আহিব পাৰিব।

চিত্ৰ ২ : অধিক শিক্ষাৰ্থী-কেন্দ্ৰিক শিকন সমৰ্থতাৰ বাবে চক্ৰ (শ্ৰেণীকোঠাত যুৰীয়া কৰ্মৰ ব্যৱহাৰৰ বৃদ্ধি উদাহৰণস্বৰূপে)

2 Tess-India মুক্ত শৈক্ষিকসমূহত কি আছে? (2 What is in the TESS-India OERs?)

শিকনত participatory approach () উন্নত কৰাত শিক্ষকক সহায় কৰিবলৈ Tess-India ৰ সমল আছে। এই ভাগটোত আৰু পিছৰটোত আপুনি সমলসূহে দেখা পাব, আৰু এটা Focus () বাচি ল'ব পৰিবৰ্তনৰ বাবে (চিত্ৰ ২ৰ স্তৰ ২)

Tess-India ৰ শৈক্ষিক প্ৰকল্পৰ বাবে সমল ২ য়ে নীতিসমূহ নিৰূপণ কৰিছে আৰু পৰিবৰ্তনৰ এটা ব্যৱহাৰোপযোগী সাৰাংশ এটা প্ৰদান কৰিছে (নাইবা শিকন গতি (Movement) য'ত সহায় কৰিব পৰাকৈ Materials (সমল) বোৰ সজাই লোৱা হৈছে।

সমল ৩ য়ে মূল সমলসমূহৰ আৰু বেলেগ বেলেগ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ প্ৰকৃত বিষয়বস্তু বহলাই (layout) দিছে। ভাষা আৰু সাক্ষৰতা, (Elementary English, Elementary Science আৰু Elementary Maths) প্ৰত্যেকৰে ১৫ খনকৈ মুক্ত শৈক্ষিক সমল আছে, তেনেকৈ ভাৰতীয় বিদ্যালয় সমূহত দৃশ্যগ্ৰহণ কৰা V.D.O. ৰ সৈতে থকা এলানি মূল সমলো আছে।

ত্ৰি য়া-কলাপ ২ : Tess-India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমল সমূহলৈ চাই (Activity 2: Looking at a TESS-India OER)

বিতংভাৱে চাবলৈ Tess-India ৰ এখন মুক্ত সমল বাচি লওঁক। যদি সম্ভৱ হয়, এজন জ্যেষ্ঠ সহকৰ্মীৰ লগত এই ত্ৰি য়া-কলাপটো কৰক। নিৰ্দিষ্ট কৌশলসমূহ আৰু যোগ্যতা শিকাত সহায়ক হোৱাকৈ Tess-India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহে সজাই লোৱা হৈছে। যেতিয়া আপুনি Tess-India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহ পঢ়িব, তেতিয়া সমল 4 (৪) চাওঁক, যিটোৱে OER ৰ গঠন সম্বন্ধে ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছে। প্ৰতিটো গোটৰে প্ৰতিটো ভাগত শিক্ষকে কি শিকিব সেইটো আপুনি সহকৰ্মীৰ লগত চিন্তা কৰি উলিয়াওঁক Tess-India ৰ মূল সমলসমূহলৈ চাওঁক (<http://tinyurl.com/kr-all10/>) মুক্ত শৈক্ষিক সমলে কোনটো মূল সমল উল্লেখ কৰিছে/উলিয়াই দিছে। যদি সম্ভৱ হয়, তেন্তে আপুনি OER ৰ লগত জড়িত হৈ থকা Tess-India ৰ V.D.O. চাওঁক।

এইটো মনত ৰাখিব যে Tess-India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমূহে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ গোটেই পাঠ্যত্ৰ মখন (curriculum) সামৰি লোৱা নাই। শিক্ষকক কিছুমান ধাৰণা দিবলৈহে সেইবোৰ সজাই লোৱা হৈছে যাতে আন বিষয়ৰ/প্ৰসঙ্গৰ বাবে সহজে ব্যৱহাৰ বা উপযোগী কৰি ল'ব পাৰে।

3 কি পৰিবৰ্তন আপুনি প্ৰাধান্য দিব/পৰিচালনা কৰা উচিত (3 What change should you lead?)

আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ এটা শিকন-শিক্ষণৰ বিকাশ আনিবলৈ আপোনাৰ Audit () ৰ পৰা এটা বিচাৰ্য্য বিষয়ৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰক। একেলগে এটা সময়তে অধিক বিকাশ সাধন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰাটো দৰকাৰী নহয়। তৎক্ষণাত কৰিলেহে আৰুনি কৃতকাৰ্য্য হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

ত্ৰি য়া-কলাপ 3 : বিকাশৰ (Improvement) বাবে আপোনাৰ কেন্দ্ৰ/গুৰুত্ব (Focus) চিন্তা কৰণ কৰি (Activity 3: Identifying your focus for improvement)

Tess-India ৰ মূল সমল সমূহৰ সমল ১ আৰু participatory principles of practice তালিকাৰ পৰা আপোনাৰ সঁহাৰি ব্যৱহাৰ কৰি, পৰিবৰ্তনৰ বাবে একমাত্ৰ এটা Focus (বিষয়) চিন্তা কৰণ কৰক (উদাহৰণ স্বৰূপে, এইটো (pair work) যুৰীয়া কৰ্ম বা প্ৰশ্নও (questioning) হ'ব পাৰে।

আপুনি সমল ৩ ৰ তালিকা পৰা চাব পাৰে য'ত প্ৰতিটো অনুশীলনৰ নীতি (principles of practice) Tess-India ৰ মুক্ত

শৈক্ষিক সমল আৰু V.D.O.ৰে সংযুক্ত হৈ আছে যাতে আপুনি সকলো Tess-India ৰ সমলবোৰ একেলগে কৰিব পাৰে। আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ লক্ষ্যৰ এই পদ্ধতিটোৰ বিকাশৰ বাবে আপোনাৰ ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হোৱাকৈ ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ এখন তালিকা কৰি লওঁক (Language and literacy, Elementary Maths, Elementary English, and Elementary Science).

চিত্ৰ- ৩ আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ উন্নতি/বিকাশৰ বাবে আপুনি কি বিচাৰে?

উদাহৰণ স্বৰূপে, আপুনি নিশ্চয় জানে যে পোনাৰ শিক্ষকসকলে শ্ৰেণীটো আৰম্ভ হোৱাৰ আগতে তেওঁলোকৰ নিজৰ পাঠসমূহৰ বিষয়ে যথেষ্ট চিন্তা নকৰে, আৰু সেয়ে আপুনি পাঠ পৰিকল্পনাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰাটো (Focus) বাচি লওঁক। অকল পাঠসমূহৰ কেৱেধৰণে গাঁঠনি কৰা হৈছে সেইটোৱে নহয় বৰং শিকন পদ্ধতিৰ বিভিন্নতা আৰু সমলসমূহৰ ব্যৱহাৰৰ ওপৰতো এইটোৱে এটা উন্নতি / বিকাশৰ বাট দেখুৱাব। বিকল্পভাৱে, আপুনি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক বেছিকৈ কথা কোৱাটো বিচাৰিব পাৰে (মূল সমল 'Talk for Learning' (<http://tinyurl.com/kr-talkforleaving> চাওক), নাইবা আপোনাৰ বিদ্যালয়ত ডাঙৰ শ্ৰেণী আছে আৰু আপুনি হয়টো সিদ্ধান্ত ল'ব যে এটা ডাঙৰ শ্ৰেণীক ফলপ্ৰসূভাৱে পঢ়ুৱাবলৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ যুৰীয়া কৰ্মই শিক্ষকক সহায় কৰিব

মুক্ত শৈক্ষিক সমল “planning and leading change in your school and implementary change in your school” ত আপুনি মুখ্য পৰিৱৰ্তন (leading change) সম্বন্ধে আৰু অধিক শিকিব পাৰিব।

। এইটো নিৰ্দ্ধাৰ্য সময়ত আপুনি এটা বাচি লোৱাটো দৰকাৰী। যদি আপুনি হঠাতে বহুতো পৰিৱৰ্তন আনিবলৈ চেষ্টা কৰে, তেনেহ'লে পৰিৱৰ্তন কম ফলপ্ৰসূ হ'ব। তলত উল্লেখিত ঘটনা অধ্যয়নমটোত পঢ়ক য'ত আপুনি দেখা পাব যেনেকৈ এজন বিদ্যালয় পৰিচালকে এটা মাত্ৰ () ৰ বিষয়ে সিদ্ধান্ত লৈছিল।

ঘটনা অধ্যয়ন 1 : মিচেচ চাধাই তেওঁৰ প্ৰাপ্যখিনিৰ ওপৰত চিন্তা কৰিছে (Case Study 1: Mrs Chadha reflects on her findings)

এগৰকী প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ পৰিচালক মিচেচ চাধাই লিখা এইটো এটা শিকনীয় দিনপঞ্জীৰ দফা যিয়ে ত্ৰি যা-কলাপ ১ আৰু ৩ তেওঁৰ বিদ্যালয়ত চেষ্টা কৰি চাইছিল।

মই তালিকাখন পূৰাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিলোহে (সমল ৰ ত) পৰীক্ষা কৰি পালো যে আচলতে কি শিক্ষাদান বিদ্যালয়ত হৈ আছে। বিৰতিৰ সময়ত নীহবা অনানুষ্ঠানিক আলোচনাৰ পৰা শিক্ষক সকলে মোক কি ক. তাৰ পৰাই মই তথ্যবোৰ পোৱা বুলি উপলব্ধি কৰিছিলো। অনুভৱৰ বিষয়ে এইটোয়ে মোক ভৱাই তুলিছিল; শিক্ষকসকলৰ অনুভৱ মোৰ দৰে একেই নে, নাহি আনকি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰো?

মই পঢ়িছিলোঁ যে এই নিৰ্দ্ধাৰিত সময়ত এটা মাত্ৰ () বিচাৰি উলিয়াবলৈ মূল সমলসমূহে মোক অনুপ্রাণিত কৰিছিল, যিহেতু তাত বহুতো আছিল যিবোৰ মই কি কৰিব লাগে তাক নাজানিছিলোঁ। মই বি ধাস কৰিছিলোঁ যে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সোধা প্ৰ.ই তেওঁলোকক শিকনত সহায় কৰে আৰু পাঠৰ ওপৰত কেনেকুৱা প্ৰ.ৰ অৱতাৰমা হৈ আছে তাক জানিবলৈ মই বিদ্যালয়ৰ চৌপাশে এপাক খোজ কাঢ়ি ফুৰিবলৈ মই মনস্ত কৰিছিলোঁ। পাঠবোৰ চলি থকা সময়ত বিদ্যালয়ৰ কৰিডৰৰ মাজেৰে খোজ কাঢ়িলে শ্ৰেণীত কি হৈ আছে শুনিবলৈ সহজ হয় যিহেতু গৰমৰ বাবে দুৱাৰবোৰ বন্ধ নাথাকে। মই ঠিক কৰিলোঁ যে শ্ৰেণীকোঠাৰ মাজলৈ সোমাই নাজাও কাৰণ এই বিষয়ে মই

সজাগ আছিলোঁ যে ছাত্র-ছাত্রী আৰু শিক্ষকসকল মই এইটো কৰাত এই ক্ষেত্ৰত অভ্যস্ত নহয়- স্বাভাৱিকতে শ্ৰেণীকোঠাত যিটো হৈ থাকে বিদ্যালয় পৰিচালকৰ প্ৰৱেশে হয়তো সেইটো কৰি দিব পাৰে। সেয়ে মই শ্ৰেণীকোঠাৰ ভিতৰৰ পৰাই শুনিছিলো।

মই লক্ষ্য কৰিছিলো যে বেছিভাগ শ্ৰেণীতে শিক্ষকে বেছিকৈ কথা কয় আৰু ছাত্র-ছাত্রীয়ে নীৰৱে শুনি থাকে। সাময়িক ভাৱেহে কেতিয়াবা শিক্ষকৰ পৰা প্ৰশ্ন সোধা হৈছিল আৰু ছাত্র-ছাত্রীসকলে সমস্বৰে তেওঁলোকৰ সঁহাৰিবোৰ গাই শুনাইছিল। কিন্তু মুক্ত প্ৰশ্ন নাছিল নাইবা ছাত্র-ছাত্রীয়ে অসম্মত হ'ব পৰাকৈয়ো তেনে কোনো প্ৰশ্ন সোধা হোৱা নাছিল। ছাত্র-ছাত্রীসকলে শাৰী-পাতি বহিছিল, সকলোৱে ব্লেকব'ৰ্ডলৈ মুখ কৰি বহিছিল য'ত শিক্ষকে কেৱল কৈ গৈছিল।

মাত্ৰ শ্ৰীযুত মহন্তৰ শ্ৰেণীটোহে অলপ বেলেগ ছিল, য'ত মই শুনিছিলো তেওঁ এটা প্ৰশ্ন ছাত্র-ছাত্রীক সুধিছিল য'ত ছাত্র-ছাত্রীয়ে তেওঁৰ লগত একমত হোৱা নাছিল আৰু তেওঁলোকৰ যুক্তি বোৰ ব্যাখ্যা কৰিছিল। ছাত্র-ছাত্রীয়ে উত্তৰ দিয়াৰ আগতে শিক্ষক তেওঁলোকক 'ভৱাৰ সময়' (Thinking time) দিছিল। প্ৰতিজনে ইজনে সিজনৰ লগত কথা পাতিছিল আৰু থিৰিকিৰ মাজেৰে চাই দেখিছিলো যে তেওঁলোক ইজনে সিজনৰ সৈতে নিবিড় আলোচনা কৰিছিল।

এইটো দেখ দেখ যে শ্ৰীযুত মহন্তই এক সুন্দৰ কাম কৰিছে। কিন্তু মই তেওঁক অন্য শিক্ষকৰ সমুখত প্ৰশংসা কৰাৰ পৰা বিৰত থাকিলোঁ। মই তেওঁ কৰা কাৰ্যটোৰ গুণাগুণ সম্পৰ্ক সকলো শিক্ষকৰ সৈতে আলোচনা কৰিলোঁ। সকলোৱে কামটো প্ৰশংসা কৰিলে আৰু নিজাকৈ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ সন্মত হ'ল। সহন্তুই TESS-India ৰ সমল ব্যৱহাৰ কৰা বাবে সুযোগ দিলোঁ।

4 শিক্ষকৰ সৈতে হাতে কামে (4 Working with your teachers)

বিদ্যালয়ত শৈক্ষিক পৰিৱেশ এটা গঢ় দিয়াত আপোনাৰ দায়িত্ব গধুৰ; আপুনি শিক্ষকসকলক এনেদৰে অনুপ্রাণিত কৰিব যাতে তেওঁলোকে শিক্ষাদানৰ ক্ষেত্ৰত নতুন উপায় আৰু দক্ষতা নিৰ্মাণ কৰি লয়। আপুনি অনাবৰত উদ্যানি, সহযোগ আৰু বিশ্বাস দি নাথাকিলে শিক্ষকসকলে তেনে উদ্যম ল'বলৈ হেলা কৰিব/কঠিন পাব।

এখন বিদ্যালয়ত জ্যেষ্ঠ শিক্ষকসকলে বিদ্যালয়ৰ শিকন উন্নতিকল্পে কৰা কিছু ধাৰণাৰ নমুনা তলত উল্লেখ কৰক।

বেলেগ বেলেগ বিদ্যালয়ৰ
শ্ৰেণীকক্ষৰ দৃশ্য-শ্ৰব্যবোৰ নিৰীক্ষণ
কৰক

শিক্ষণৰ অভিজ্ঞতাবোৰক প্ৰশংসা কৰক
য'ত শিক্ষণৰ কিছুমান চেষ্টা প্ৰকাশ হয়
আৰু পিছত এইবোৰ একেলগে

ধাৰণাবিলাকৰ আদান-প্ৰদান আগুৱাই নিয়াৰ য'ত সেইবোৰ আধা
হৈছে বা ভুল হৈছে বিশেষকৈ ডেকা শিক্ষকসকল যিসকলে
তেওঁলোকৰ বয়োজ্যেষ্ঠ সহকৰ্মীসকলৰ পৰা নুশুনিব পাৰে।

শিক্ষকসকলৰ কাৰণে পৰিৱৰ্তনৰ ওপৰত ভাবিবলৈ
অলপ সময় কথক যিদৰে সময়সূচী পুনৰ বনোৱা
হয় যাতে ছাত্র-ছাত্রীয়ে আঁতৰি যোৱাৰ পিছটো
তাত এটা খাঁজ বা চিন ৰাখি যাব লাগে।

শিক্ষকক প্ৰত্যেককে ফটো বা দৃশ্য-শ্ৰব্য
(Video) ল'বলৈ কওক আৰু কাৰ্য সমাপণ
কৰাৰ বেলেগ বেলেগ উপায়বোৰ ব্যাখ্যা কৰি
আদান-প্ৰদান কৰক।

দৃশ্য-শ্রব্য : বিদ্যালয় মূৰব্বী শিক্ষক সকলৰ নেতৃত্ব

আপোনাৰ চিনাক্ত কৰণ কৰি, আপোনাৰ শিক্ষক সকলক আপোনাৰ পৰিকল্পনাৰ মাজত নিয়োজিত কৰাটো দৰকাৰ। যদি আপোনাৰ এজন প্ৰতিনিধি নাইবা আন জ্যেষ্ঠ সহকৰ্মী আছে, তেনেহ'লে আপুনি কেনেকৈ কথা-বতৰা আৰম্ভ কৰিব চিন্তা কৰক যাতে তেওঁলোকে আপোনাৰ লগত কাম কৰিব পাৰে। ত্ৰি য়া-কলাপ ৪ আৰু ৫ য়ে আগলৈ কিছুমান উপাই বা পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছে।

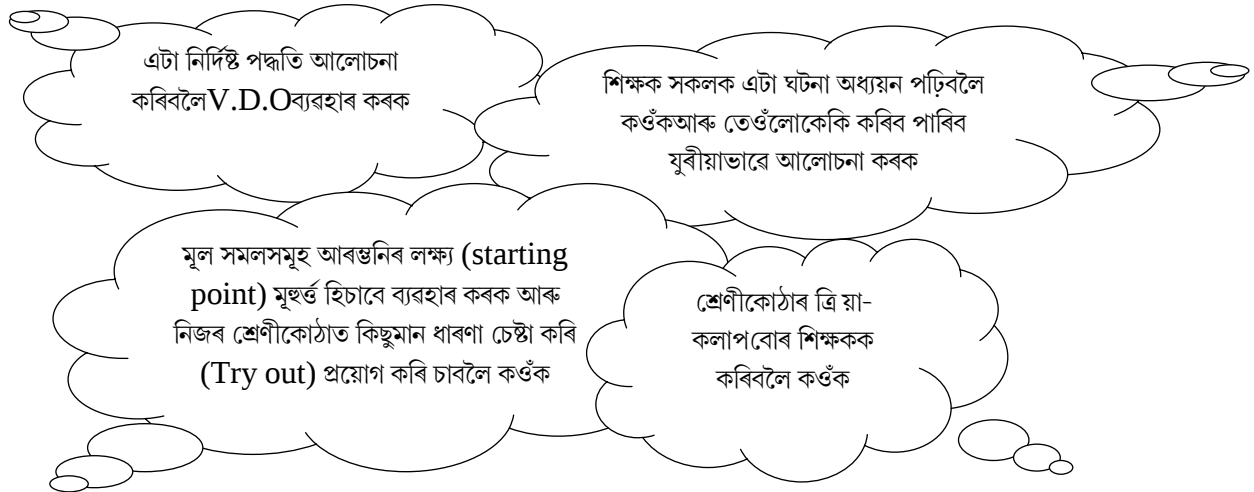
ত্ৰি য়া-কলাপ ৪ : আপোনাৰ শিক্ষকক নিযুক্ত কৰিঃ (Activity 4: Engaging your teachers)

চিত্ৰ ৪ : এজন বিদ্যালয়ৰ পৰিচালকে তেওঁৰ শিক্ষকক নিযুক্ত কৰিব লাগে।

এজন প্ৰতিনিধি নাৰি এজন জ্যেষ্ঠ শিক্ষকৰ লগত কাম কৰি, আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ শিক্ষণ-শিকন বিকশৰ বাবে এটা () ৰ বাবে আপোনাৰ ধাৰণা সমূহ বিনিময় কৰক। সহজেপাব পৰা ৬০ টা মুক্ত শৈক্ষিকসমল বিতংভাৱে চাওঁক। মনত ৰাখিব, ত্ৰি য়া-কলাপবোৰ সহজে আন বিষয়ৰ ক্ষেত্ৰতো উপযোগী কৰিব পাৰি, আৰু এইটোৱে যিটো আপুনি নিশ্চয়কৈ কৰাযো প্ৰয়োজনীয়। যিয়েই হওঁক। তথাপি আপুনি TESS- India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ লগত পৰিচিত হোৱা উচিত আৰু এইবোৰৰ পদ্ধতি সমূহৰ (Approaches) লগত।

একেলগে, চিন্তাকৰক কেনেকৈ আপোনাৰ শিক্ষকসকলে TESS-India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ ওচৰ চাপিব পাৰে (Access) আৰু কেনেকৈ তেওঁলোকক আপুনি মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ লগত পৰিচয় কৰি দিব পাৰে। বিদ্যালয় পৰিচালকৰ পৰা ইয়াত কিছুমান ধাৰণা দিয়া হ'ল।

এতিয়া বিবেচনা কৰক কেনেকৈ শিক্ষকসকলক এইটো নিৰ্ধাৰিত সময়ত পৰিবৰ্তনৰ বাবে Focus (গুৰুত্ব দিবলৈ নিযুক্ত কৰিব পাৰে, হয়তো (Staff meeting) সহকৰ্মী সকলক সভাতনাইবা প্ৰশিক্ষন কৰ্মশালাত ? পৰিবৰ্তনৰ বাবে আৱশ্যকতা সন্মুখে আপোনাৰ 'কাহিনী' (Story) টো ভাৱক । মনত ৰাখিব, শিক্ষকক নিৰ্দেশ য আদেশ দি তেওঁলোকৰ ৫ টা অনুশীলনৰ পৰিবৰ্তন অনাতকৈ আপুনি তেওঁলোকক সৈমান কৰিব। পৰামৰ্শ দিব লাগিব (persuade) আৰু সমৰ্থবান কৰিব লাগিব। কিছুমান কথা আপুনি নিশিচয়কৈ ক'ব লাগিব :

চাওঁ আহক কিজানি বা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লাভ হ'ব।

মই বিদ্যালয়ৰ এটা সুস্থ হিচাপ পৰিদৰ্শন কৰিছিলোঁ আৰু পাইছিলো যে কিছুমান শ্ৰেণীয়ে ইতিমধ্যে এইটো কৰিছে।

চাওঁ আহক কিজানি বা ছাত্র-ছাত্রীৰলাভাভ
হয়েই।

মই বিদ্যালয়ৰ এটা সুস্থ হিচাপ পৰিদৰ্শন কৰিছিলোঁ আৰু পাইছিলো যে কিছুমান শ্ৰেণীয়ে ইতিমধ্যে এইটো
কৰিছেই।

এইটো আনক দোষাৰোপ কৰা নহয় নাইবা আপুনি এটা বেয়া কাম কৰিছে এনেকৈ কোৱাটোও
নহ'য়।

মই বিচাৰোঁ আমি সকলোৱে একেলগে কাম
কৰোঁ

আপোনালোকে কেনেকৈ আগবাঢ়িছে (get on)মই আপোনালোকৰ
কাহিনী (story) শুনিব বিচাৰোঁ।

ৰাষ্ট্ৰীয় কাৰিকুলাম framework (ৰূপাৰেখা) এ আমাক কৈছে যে ----- আৰু কেনেকৈ আমাৰ বিদ্যালয়ত সেইটো কৰিব পাৰোঁ
আপোনালোকৰ ধাৰণাবোৰ মই আলোচনা কৰিব বিচাৰোঁ।

এইবাৰ তেওঁলোকে কিTopic (অধ্যয়) শিকাবলৈ ইচ্ছা কৰে তাক বিচাৰি উলিয়াই সেইমতে মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহ বাচি উলিয়াই
যিটো Topic (অধ্যয়টোৰ) ৰ লগত সংগত হয় আৰু পছন্দৰ পদ্ধতিটো প্ৰদৰ্শন কৰক। আপুনি সমল ৩ হাতপুথি (Handout)
হিচাপে বিনিময় (Share) কৰক নাইবা অফিচৰ / কাৰ্যালয়ৰ বেৰত ইয়াক লগাই থওঁক।

যদি আপুনি পাৰে, এটা (TESS- India V.D.O) দেখাওঁক আৰু ভাৱক কি আলোচনা এইটোয়ে আগুৱাব পাৰে। কি প্ৰ.সমূহ
আপুনি সুধিবপাৰেনাইবা শিষ্টাৱস্থাআপুনি কিবিয়া-কলাপ কৰিব সোধক। যি প্ৰ. আপোনাৰ মনলৈআহে আগলৈ ভাবি থওঁক।

সমল ৫ পঢ়ক সম্ভাৱনীয় কঠিনতাৰ ওপৰত যাতেশিক্ষকে সুধিবলগীয়া প্ৰ.সমূহৰ উত্তৰ তৈয়াৰকৰিব পাৰে।

এবাৰ ধাৰণাটো আপুনি পৰিচয় কৰি দিয়ে এটা সহজ সৰল কাম শিক্ষকৰ বাবে ঠিক কৰি ল'ব পাৰে। ইজনে সিজনে বন্ধুৰ ৰ দৰে
ভূমিকা লৈ যোৰবান্ধি কাম কৰিবলৈ ক'ব পাৰে। মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহ ব্যৱহাৰ কৰি তেওঁলোকক শিক্ষণীয় ত্ৰি-কলাপ প্ৰস্তুত
কৰিবলৈ কওঁক। তেওঁলোকে নিজৰ পাঠসমূহৰ সময়সূচী ঠিককৰি লোৱাটো দৰকাৰ আৰু প্ৰত্যেকে প্ৰত্যেকক যেতিয়া পৰ্য্যবেক্ষনকৰিব
তেতিয়া আপুনি তেওঁলোকৰ শ্ৰেণীত শিক্ষাদান কৰি সহায় কৰিব পাৰে।

বহনক্ষম অংশগ্ৰহণমূলক পদ্ধতিঃ-

5 বহনক্ষম অংশগ্ৰহণমূলক পদ্ধতি (5 Sustaining a participatory approach)

ত্ৰি-কলাপ ৪(4) ৰ পৰামৰ্শ ব্যৱহাৰ কৰিয়েই হওঁক নাইবা আপোনাৰ শিক্ষকসকলৰ বাবে এটা বিকল্প ব্যৱহাৰ (Devise)প্ৰস্তুত
কৰিয়ে হওঁক, কি হৈ আছে আপুনি নিৰীক্ষণ কৰাটো দৰকাৰ, পৰিকল্পনা মতে স্তৰ ৫ চিত্ৰ ২ আপোনাৰ (Focus project) টোয়ে
(নিৰ্দিষ্ট প্ৰকল্প) উন্নতি বিকাশ কৰিছে নে নাই তাক মূল্যায়ন কৰাটো দৰকাৰ। এনেকুৱা নিৰীক্ষণ আৰু মূল্যায়নত্ৰি-কলাপে পিছতকি
কৰিব তাকজন্যব পাৰে আৰু ভাল অনুশীলনী চিনাক্ত কৰনত নাইবা আপোনাৰ পৰিকল্পনা সংশোধন বা উৰযোগী কৰি লোৱাত অনুমতি
জনাব পাৰে।

কিছুসংখ্যক শিক্ষকৰ লগত আপুনি এজন প্ৰশিক্ষকৰ ভূমিকা ল'ব পাৰে নাইবা যিসকলে পাৰে তেওঁলোকক এইকামটোৰ (প্ৰতিনিধিত্ব) দায়িত্ব দিব পাৰে। (এই পদ্ধতিৰ জ্ঞান যদি পুনৰ (পুনৰ সহজ) বিচাৰে তেন্তেই নিৰীক্ষণ আৰু প্ৰশিক্ষকৰ ওপৰত আন এটা নেতৃত্ব গোট আছে।)

ঘটনা অধ্যয়ন 2 : মিচেশ চাধাৰ নিৰীক্ষণ আৰু মূল্যায়ন (Case Study 2: Mrs Chadha's monitoring and evaluation)

মই জানিবলৈ উৎসুক আছিলোঁ যে শিক্ষক সকলে কেনেকৈ অনুশীলনীৰ বিকাশ কৰিব আৰু TESS- India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহ ব্যৱহাৰ কৰিব। শিক্ষকসকলৰ অভিজ্ঞতাৰ বিষয়ে মোক আৰু আনৰ আগত ক'বলৈ মই তেওঁলোকক অনুপ্রাণিত কৰিছিলোঁ যিটোৱে মোক কামবোৰ কি ধৰণে হৈ আছে সেইটোৰ বিষয়ে মোক অন্তৰ্দৰ্শন (insights) দিছিল। যেতিয়াই মই বিদ্যালয়ৰ চাৰিওফালে এপাক ঘূৰিছিলোঁ , কি কথা বতৰা হৈছিল, আৰু কোনে শ্ৰেণীকোঠাত কথা কৈছিল, সেইবোৰ শুনাবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ।

চিত্ৰ ৫ শ্ৰেণীকোঠাত কোনে কথাকৈ আছে?

সেই গোটেই সপ্তাহটোত (over the week) মই লক্ষ্য কৰিছিলোঁ যে মিচ চন্দ্ৰ ৰত্নীৰ শ্ৰেণীটো ধূৰ্ভালিৰে ভাৰে (Subtly) পৰিবৰ্তন হৈছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মনবোৰ মুকলি কৰিবলৈ তেওঁ প্ৰসূতা কামটো ইতিমধ্যে আৰম্ভ কৰিছিল আৰু বৰ্তমান তেওঁ আন শিক্ষক সকলৰ লগত মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে কাম কৰি আছে তেওঁলোকৰ অনুশীলনীৰ বিকাশৰ বাবে, আৰু এইটো যে ঠিকে ঠিকে হৈ আছে সেইটো মোক কৈছিল। ধূৰ্ভালি, (Subtly) পৰিবৰ্তন অইটোৱে আছিল যে তেওঁ এলানি (a set of) প্ৰশ্নকাকত প্ৰস্তুত / বিকাশ কৰিছিল যিবিলাকে তেওঁৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ভবাই তুলিছিল যেনে 'তেওঁলোকে কি জনিছিল' আৰু 'কিয় তেওঁলোকে নিশ্চিত হৈছিল।'

মই মিচ চন্দ্ৰ ৰত্নীক সুধিছিলোঁ কি পৰিবৰ্তন হৈছে। তেওঁ কৈছিল যে তেওঁৰ সকলো পাছতে প্ৰসূতা কৌশলটোৰ ওপৰত কাম কৰিবলৈ চেষ্টা কৰি আছে। কিন্তু তেওঁ সক্ষম কৰিছিল যে ভাল প্ৰশ্ন চিন্তা যিটোৱে তেওঁক সহায় কৰে আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে যিটো জানে তাৰ মূল্যায়ন (assessment) শিক্ষণ (teaching) মাজতে কৰাটো টান সেয়ে প্ৰতিটো কেনেকুৱা ধৰণৰ প্ৰশ্নসমূহ কাম আহিব ইতিমধ্যে তেওঁ ঠিক (established) কৰি পেলাইছিল।

মই টোকা এটা বনাই লৈছিলোঁ যে পৰৱৰ্তী (সহকৰ্মীৰ সভাত) মই মিচ চন্দ্ৰ ৰত্নী আৰু আনসকলক তেওঁলোকৰ উদ্ভৱ শ্ৰেষ্ঠ প্ৰশ্নসমূহ বিনিময় কৰিব যাতে আনে সেইবোৰ (গ্ৰহণ / উপযোগী) কৰি ল'ব পাৰে।

এই ঘটনা অধ্যয়নটোয়ে দেখুৱাই যে কেনেকৈ বিদ্যালয়ৰ নেতৃত্বই অকল নিৰীক্ষণেই নকৰে বৰং বাল অনুশীলনী যে বিনিময় কৰিব পাৰি তাক আশা দিয়ে, লগতে বিস্তৃতভাৱে নতুন পদ্ধতি গ্ৰহণৰ বাবেও অনুপ্রাণিত কৰিব পাৰে। আপোনাৰ focus project ()ৰ গকিশীলতা বজাই ৰখাত পৰৱৰ্তী ত্ৰি-কলাৰটোয়ে আপোনাক সহায় কৰাত লক্ষ্য ৰাখিব।

ত্ৰি-কলাপ 5 : শিক্ষকৰ কাৰণে অধিক কামৰ ঠিৰাং কৰি (Activity 5: Setting further tasks for your teachers)

পৰৱৰ্তী Staff (সহকৰ্মী) meeting (সভা) ৰ বিষয়ে ভাৱিবলৈ আৰম্ভ কৰক আৰু কেনেকৈ (Progress) ইয়াৰ বিকাশক review (পুনৰ বিবেচনা) কৰিব আৰু আপোনাৰ আৰু আপোনাৰ শিক্ষকৰ বাবে অধিক কাম আৰু লক্ষ্য ঠিক কৰক। আপোনাৰ যাতে যথেষ্টে প্ৰভাৱ থাকে তাৰ বাবে আপুনি কেনেকৈ সভাখনৰ বাবে প্ৰস্তুতি চলাব আৰু শিক্ষকসকলে যাতে অযথা just আপোনাৰ ওচৰত কথা নকয়।

তেওঁলোকৰ অভিজ্ঞতাবোৰ আলোচনা কৰিবলৈ আপুনি শিক্ষকসকলক যোৰ পাতি নাইবা সৰু দলত কাম কৰিবলৈ ক'ব পাৰে। আপুনি ভাল অনুশীলনৰ পট্যাবেক্ষণ বিনিময় Share কৰিব পাৰে, প্ৰশংসাবোৰ চাৰিওফালে বিনিময় কৰিবলৈ য'ত লওঁক কৃতকাৰ্য্য তাৰ কাহিনীবোৰ বিনিময় কৰিবলৈ শিক্ষকক নিমন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰাসকলৰ পৰা পোৱা প্ৰতিপুষ্টিও আপুনি অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ বাবে চিন্তা কৰিব পাৰে। Anecdotal (পুৰণিকথা) বা জৰীপৰ জৰিয়তে আপোনাৰ শিক্ষণৰ Staff Teaching focus গুৰুত্বৰ মাজেৰে কেনেকৈ শিক্ষকে তেওঁলোকৰ কৌশলবোৰৰ বিকাশ সাধিব পাৰে সেইটো চিন্তা কৰক। আনকি সহায় সহযোগ তেওঁলোকে বিচাৰে? সহায় কৰিব পৰাকৈ আন কিবা TESS -India মুক্ত শৈক্ষিক সমল আছে নেকি? আপোনাৰ কিছুমান আগতীয়াকৈ প্ৰস্তুত থকা ধাৰণা থকা উচিত, একেলগে পিছত কি কৰিব লাগিব সেই সম্পৰ্কে সিহঁতে কি পৰামৰ্শ আৰু সিদ্ধান্ত ল'ব আপুনি কিন্তু শুনিব।

আলোচনা (Discussion)

আপোনাৰ আৰু আপোনাৰ শিক্ষকৰ দ্বাৰা যেতিয়া তেওঁলোকৰ (Teaching) শিক্ষণে স্বীকৃতি পাব তেতিয়া আপোনাৰ সহকৰ্মী Staff য়ে আনন্দ পাব। অগ্ৰগতিৰ সভা (Progress meeting) এখন পাতি আপুনি ইতিবাচক পৰিবৰ্তন (Positive change) ৰ স্বীকৃতি দিব পাৰে, যিকোনো জটিলতা আলোচনা (Address) কৰিব পাৰে আৰু আপোনাৰ সহকৰ্মীক (Staff) নিয়োজিত (Engage) কৰি ৰাখিব পাৰে। উৎসাহী /কৌতুহলী (Enthusiastic and committed) আৰু দায়বদ্ধ সহকৰ্মীক (Staff) ৰাজত্বাভাৱে প্ৰশংসা কৰিব লাগে। কিন্তু মনত ৰাখিব যে কিছুমান সহকৰ্মী (Staff) আনবোৰতকৈ বেছি আত্মবিশ্বাসী, সেয়ে আপুনি সামান্যতম পৰিবৰ্তনকো প্ৰশংসা কৰিব লাগে আৰু অতিৰিক্ত সহায় আগবঢ়াব লাগে। মনত ৰাখিব যে আপুনি অংশগ্ৰহণ মূলক পদ্ধতিৰ আৰ্হি (Modelling participatory approaches) দেখুৱাইছে য'ত আপুনি মত / ধাৰণা আৰু অভিজ্ঞতাৰ (Experience) বিনিময়ক মূল্য (Value) দিব।

ইয়াৰ পৰৱৰ্তী ব্যৱস্থাটো (Step) হৈছে ভাল অনুশীলনক সংক্ষিপ্তকৰণ (Consolidate) কৰা। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী ঘটনা অধ্যয়নত, বিদ্যালয় পৰিচালক (Leader) মিচেচ্ চাধাই শমাই পুনৰ ত্বৰণ / চিন্তা (Reflects) কৰিছে যে বিদ্যালয়ত পৰিবৰ্তন সংস্থাপন (Established) কৰিবলৈ তেওঁ কেনেকৈ চেষ্টা কৰিছিল (How she went about getting the changes established in here school)

ঘটনা অধ্যয়নত 3 : দৈনন্দিন শিকনৰ সহায়ক হোৱাকৈ প্ৰসুকৰণৰ প্ৰয়োগ (Case Study 3: Using questioning to support learning becomes an everyday practice)

মিচেচ্ শমাই কেনেকৈ তেওঁৰ বিদ্যালয়ৰ (Embedded change) পৰিবৰ্তন আনিলে এই সম্পৰ্কে তেওঁৰ সাক্ষাৎকাৰ লোৱা হৈছিল। তেওঁ ইয়াত কেনেকৈ কিছুমান প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হৈছিল আৰু তেওঁৰ কিছুমান (Strategies) কৌশলৰ কথা কৈছিল।

সচাঁ অৰ্থত ক'বলৈ গ'লে, যিকোনো প্ৰকল্পৰ বাবে (Embedded change) যিকোনো পৰিবৰ্তন আটাইতকৈ মোৰ বাবে প্ৰত্যাৱানমূলক। চিহ দিয়াটো (Tick it off) আৰু আনযো প্ৰকল্পলৈ আগুৱাই যোৱাযো খুব সহজ সেইটো কৰাৰ পৰা মোক ৰখাবলৈ (Embedded the change) বাবে এটা পৰিকল্পনা লিখা, পুনৰ বিবেচনাৰ তাৰিখ আৰু মোৰ ডায়েৰীত এইটো ৰখা (Put it)।

মই সুখী হৈছিলো যে সকলো শিক্ষকে তেওঁলোকৰ শিক্ষনত (Teaching) কিছু পৰিবৰ্তন আনিছে, আৰু শিক্ষনত সহায়ক হোৱাকৈ আৰু বেছি প্ৰনকৰণ শ্ৰেণীকোঠাত চলি থকা শুনিছিলোঁ। বিভিন্ন ধৰণৰ বহু প্ৰন সোধা হৈছিল আৰু উত্তৰ দিবলৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক অধিক সময় দিয়া হৈছিল। কিছুমান শিক্ষকে তেওঁলোকৰ পাঠসমূহত বৃহৎ পৰিবৰ্তন (Major change) আনিছে; কিছুমানে সাময়িকভাৱে মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ পৰা ত্ৰি য়া-কলাপ কৰিছে, কাৰণ প্ৰায়ে তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ সহকৰ্মীৰ পৰা বা মোৰ পৰা সমৰ্থন পাইছিল।

মই সুখী হৈছিলো যে সকলো শিক্ষকে তেওঁলোকৰ শিক্ষনত (Teaching) কিছু পৰিবৰ্তন আনিছে, আৰু শিক্ষনত সহায়ক হোৱাকৈ আৰু বেছি প্ৰনকৰণ শ্ৰেণীকোঠাত চলি থকা শুনিছিলোঁ। বিভিন্ন ধৰণৰ বহু প্ৰন সোধা হৈছিল আৰু উত্তৰ দিবলৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক অধিক সময় দিয়া হৈছিল। কিছুমান শিক্ষকে তেওঁলোকৰ পাঠসমূহত বৃহৎ পৰিবৰ্তন (Major change) আনিছে; কিছুমানে সাময়িকভাৱে মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ পৰা ত্ৰি য়া-কলাপ কৰিছে, কাৰণ প্ৰায়ে তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ সহকৰ্মীৰ পৰা বা মোৰ পৰা সমৰ্থন পাইছিল।

গতিশীলতা (Momentum) টো বজাই ৰাখিবলৈ মই পৰৱৰ্ত দুটা কাৰ্যকালৰ বাবে কাৰ্যসূচী (Scheduled) ঠিক কৰিছোঁ :

- মাহেকীয়া সহকৰ্মীৰ সভা (Staff meeting) অগ্ৰগতিৰ বাবে আলোচনা কৰিবলৈ।
- যুছীয়া ত্ৰি য়া-কলাপৰ বাবে শিক্ষকসকলৰ পৰিকল্পনা কৰিবলৈ সময়।
- শিক্ষকে পৰস্পৰে পৰস্পৰক পৰ্য্যবেক্ষণ কৰিব পৰাকৈ সময়।
- শিক্ষকে কিহৰ ওপৰত পৰীক্ষা নিৰীক্ষা কৰি আছে তাক ওপৰত উপস্থাপন কৰিবলৈ সপ্তাহত দহ মিনিট সময়। অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ মই চলাই যাম। যিকোনো পৰিবৰ্তনেৰে এইটো চিনাক্ত কৰণ দৰকাৰীঃ
- আৰু কি শিকা হৈছে তাক উদ্ভাপন কৰা (Celebrate)
- প্ৰত্যাৱানমূলক কি আছিল।
- কেনেকৈ প্ৰত্যাৱানসমূহ অতিব্ৰম কৰা হৈছিল।
- কি পাঠসমূহ শিতা হৈছিল।

ত্ৰি য়া-কলাপ 6 : উল্লাস আৰু অৱলোকন (Activity 6: Celebrations and reflections)

চিত্র : ৬ আপোনাৰ কামত উল্লস আৰু অৱলোকন আৱশ্যক

কাৰ্য্যকালৰ শেষত, শিক্ষণ শিকনৰ (Focus issue) ৰ () ওপৰত যি কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰা হৈছিল তাক উদযাপন আৰু স্বকৃতি দিবলৈ আপুনি এখন সভা আহ্বান কৰিব পাৰে। এইটোৰ প্ৰস্তুতিৰ বাবে আপুনি শিক্ষণ ডায়েৰীলৈ উভতি যাব পাৰে আৰু ক'ত আপুনি আৰম্ভ কৰিছিল তাক মনত পেলাওঁক। এই মিটিংখন (meeting) নীৰস বিষয় হ'ব নালাগে বৰং পাৰস্পৰিক আৰু অংশগ্ৰহণমূলক হ'ব লাগে।

আপুনি এখন “ধাৰণা / মতামতৰ বেৰ”ৰ (Ideas Wall) চেষ্টা কৰিব পাৰে। এইটো এটা বেৰত থকা ঠাই য'ত এজন ব্যক্তি যি ধাৰণা / মতামত নিখিব পাৰে যিটো তেওঁলোকে চিন্তা কৰে, আনে কি লিখিছে সেইটো চাব (Browse) পাৰে আৰু আনৰ মন্তব্যৰ ওপৰত যোগদিব পাৰে। প্ৰতিজনকে সামৰি সময়ৰ ওপৰত কাম কৰাৰ (Building over time) এইটো এটা সুবিধা। শিক্ষকৰ মন্তব্যৰ উদগনি (Prompt) যোগাবলৈ উদাহৰণস্বৰূপে তলত উল্লেখিত শিৰোনামাৰ ওপৰত আপুনি বোৰ্ডত ডাঙৰ কাগজৰ ওপৰত নাইবা সৰু টোকা আৰিব (pin) পাৰে :

- ‘মই কি শিকিলোঁ’
- ‘মোৰ শিক্ষণ (Teaching) অনুশীলনীৰ পৰিবৰ্তন’
- ‘মোৰ ছাচৰ--ছাত্ৰীসকলৰ শিকণীয় আচাৰ ব্যৱহাৰৰ পৰিবৰ্তন’
- ‘মোৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ শিকণীয় ফলাফলৰ পৰিবৰ্তন’
- ‘প্ৰত্যাহ্বানসমূহ’

এইটো এটা সবল (Invigorating) আৰু আনন্দদায়ক ত্ৰি-য়া-কলাপ হোৱা উচিত, বহি থকাতকৈ সহকৰ্মী (Staff) সকল থিয় থাকি, “ধাৰণা / মতামতৰ বেৰ” চাৰিওফালে গোচ খাব লাগে। (যিটো এখন ব্লেকব'ৰ্ড নাইবা এখন ডাঙৰ কাগজৰ এটিটা (Sheet) হ'ব লাগিব)।

যদি আপোনাৰ ডাঙৰ (Group) আছে, আপোনাৰ বিভিন্ন বেৰৰ ওপৰত বিভিন্ন (Topic) (বিষয়) হ'ব পাৰে আৰু সহকৰ্মী সকলক এপাক ঘূৰি তেওঁলোকৰ মতামত / মন্তব্যসমূহ কাগজত লিখিবলৈ কওঁক আৰু প্ৰতিটো কাগজৰ কথাখিনি একে লগে আলোচনা কৰক। যদি আপুনি টোকা ৰাখিছে (Post- it notes) আপুনি সহকৰ্মীসকলক (Staff) ক চাৰ ওপৰত লিখিবলৈ কওঁক, আৰু তাৰ পিছত সঠিক কাগজটিৰ ওপৰত লগাই থওঁক। আন এটা পৰিবৰ্তন / বিভিন্নতা (Variation) হ'ব (Paper table cloths) পাচৰ কাগজৰ টেবুল ক্লথ আৰু সহকৰ্মীসকলক (Staff) তাৰ ওপৰত লিখিবলৈ কওঁক, যেতিয়া তেওঁলোকে দলত বহিব, এখনৰ পিচত আ' এখন টেবুললৈ ঘূৰিব।

চিত্র 7 : আপোনাৰ শিক্ষকসকলৰ ধাৰণাৰ সংকলন

আলোচনা (Discussion)

- অগ্রগতি সকলোৰে দ্বাৰা স্বীকৃতি প্ৰাপ্ত হয়।
- ব্যক্তি সকলক সিদ্ধকামৰ বাবে চিন্তিত্ব কৰণ কৰা হয়।

6 সাৰাংশ (6 Summary)

চিত্ৰ ২ ত বৰ্ণনা কৰা প্ৰক্ৰিয়াটোলৈ এই গোটটোৱে আপোনাক লৈ গৈছে। প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ শিক্ষকৰ বাবে থকা (TESS- India) ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ লগত আপুনি পৰিচিত আৰু সেইবোৰ কেনেকৈ সংগঠিত হৈছে আপুনি বুজি পাইছে আৰু কি মূল অংশ (Component) আপুনি উপযোগী কৰিব আৰু আপোনাৰ কাৰ্য্যত ব্যৱহাৰ কৰিব। মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহ মুক্ত (Free-standing) আৰু সামগ্ৰিক ভাৱে অধ্যয়ন কৰিব পাৰি, কিন্তু এতিয়া আপুনি উপলব্ধি কৰিব যে কিছুমান বিশেষ প্ৰয়োজন পূৰাবলৈ সেইবোৰ শিথিলভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

চিত্ৰ ২ ত বৰ্ণনা কৰা প্ৰক্ৰিয়াটোলৈ এই গোটটোৱে আপোনাক লৈ গৈছে। প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ শিক্ষকৰ বাবে থকা (TESS- India) ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ লগত আপুনি পৰিচিত আৰু সেইবোৰ কেনেকৈ সংগঠিত হৈছে আপুনি বুজি পাইছে আৰু কি মূল অংশ (Component) আপুনি উপযোগী কৰিব আৰু আপোনাৰ কাৰ্য্যত ব্যৱহাৰ কৰিব। মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহ মুক্ত (Free-standing) আৰু সামগ্ৰিক ভাৱে অধ্যয়ন কৰিব পাৰি, কিন্তু এতিয়া আপুনি উপলব্ধি কৰিব যে কিছুমান বিশেষ প্ৰয়োজন পূৰাবলৈ সেইবোৰ শিথিলভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

বিকাশৰ আহিলা আৰু ব্যৱহাৰিক দিশেৰে আপোনাৰ শিক্ষকক সহায় কৰিব পৰাকৈ TESS- India ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহে আপোনাক আপোনাৰ বিদ্যালয়ৰ শিক্ষণ শিকনক পৰিবৰ্তন / সলনি কৰিবলৈ সহায় কৰিব পাৰে।

সমল

সমলঃ ১ শিক্ষার্থী কেন্দ্রিক শিক্ষণ শিকন হিচাব (Resource 1: Audit of student-centred teaching and learning)

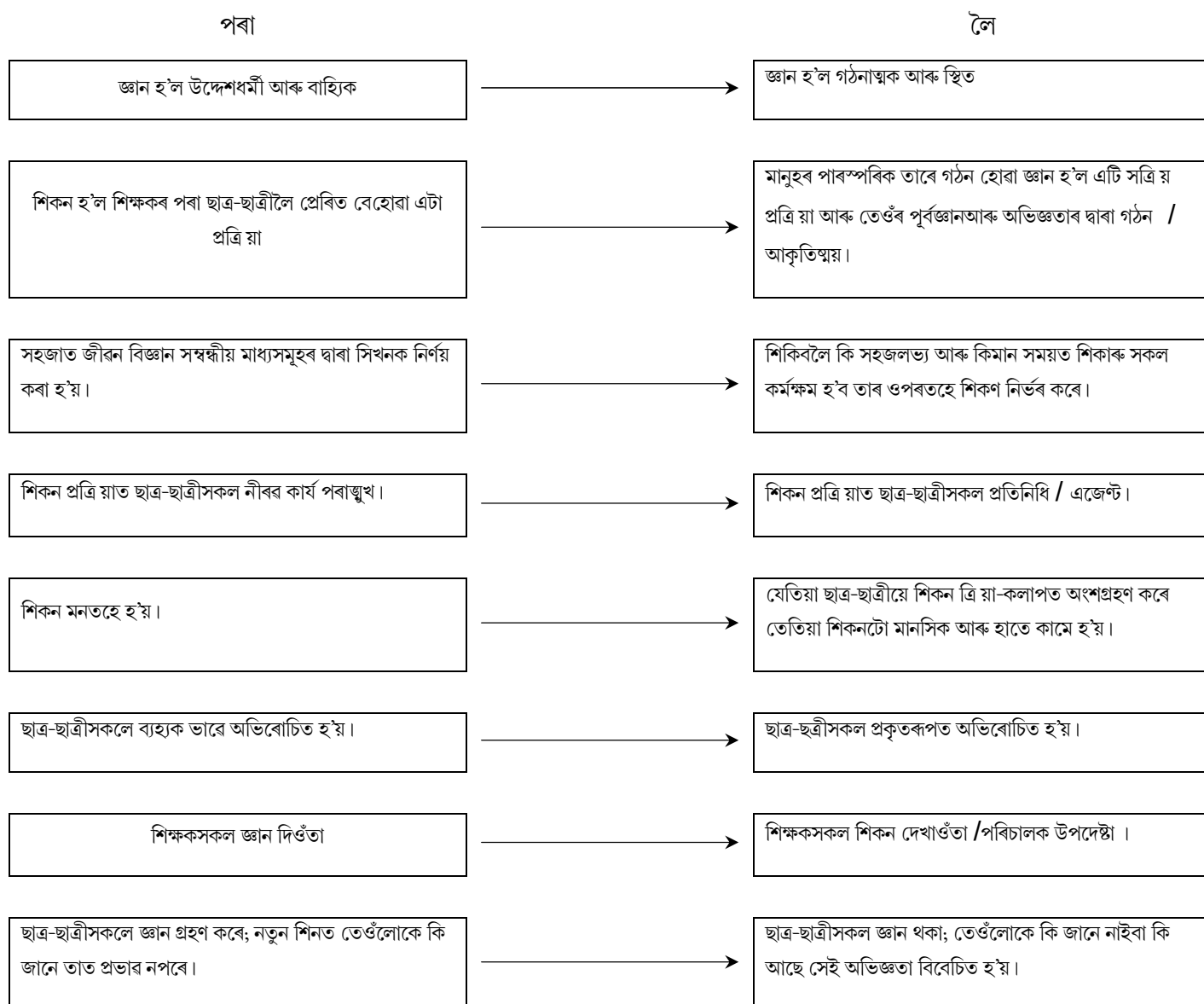
তালিকা R1.1 শিক্ষার্থী কেন্দ্রিক শিক্ষণ শিকন হিচাব

বর্ণনা/উদ্ভি/বিবরণ	সমর্কিত মূল সমূহ	কিমানখিনিকে মোৰ বিদ্যালয়ত এইটো হৈছে (শিক্ষক,শ্রেণী, বৰ্ণনা)	ক'ত হৈছে তাৰ উদাহৰণ (শিক্ষক,শ্রেণী, বৰ্ণনা)
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		
বিভিন্ন শিক্ষণ শিকণ পদ্ধতিৰ অন্তৰ্ভুক্তি বে শিক্ষকে পাঠ পৰিকল্পনা কৰে।	‘পাঠৰ পৰিকল্পনা’		

সমল ২ : শিক্ষা বিষয়ৰ নীতি (Resource 2: Principles of pedagogy)

TESS-India ই বিদ্যালয় আৰু শিক্ষকৰ বাবে ৰূপান্তৰিত (Transformational change) পৰিবৰ্তন আনিবলৈ লক্ষ্য স্থিৰ কৰিছে। শিক্ষক উন্নতকৰণৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহ ৰাষ্ট্ৰীয় নীতিৰ (National policy) ৰ লগত সংগত (Congruent)। এজন সত্ৰি য় শিকাৰ হিচাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল (TESS-India) ৰ অন্তৰ্ভুক্ত / হৃদয় আৰু শিক্ষক তেওঁলোকৰ শিকনৰ এজন এজেন্ট / প্ৰতিনিধি। (TESS-India) ৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহে শিক্ষকক পৰম্পৰাগত অনুশীলনী আৰু অভ্যাসৰ পৰা আঁতৰাই আনিবলৈ লক্ষ্য স্থিৰ কৰিছে যাতে অধিক সবল / ক্ষমতাশীল (E) অনুশীলন হ'ব পাৰে। শিক্ষকসকলে তেওঁলোকৰ শিকন তেওঁলোকৰ অনুশীলনত প্ৰয়োগ কৰিব পৰাকৈ (TESS-India) ই শিক্ষকক ধাৰণা আৰু (Ideas and tools) আহিলা প্ৰদান কৰিছে যাতে তেওঁলোকৰ কামৰ তালিকা (Repertoire) বিস্তাৰিত হয় আৰু শিক্ষাৰ লক্ষ্যৰ বাবে তেওঁলোকৰ অনুভৱ / উপলব্ধি / জ্ঞান ৰূপান্তৰিত কৰিব পৰা যায়। শিক্ষক পৰিবৰ্তনৰ আৰ্হি হ'ল সত্ৰি য় পৰীক্ষা - নিৰীক্ষাৰ বাবে আৰু শিক্ষকৰ ভূমিকা, আনন্দলাভ আৰু নিজকে প্ৰত্যাহ্বানৰ প্ৰতি অভিৰোচিত Motivation কৰিবৰ বাবে শিক্ষকৰ গুৰুত্ব স্বীকৃতি প্ৰদান কৰা হৈছে।

TESS-India ৰ শিক্ষক উন্নতকৰণৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমল সমূহৰ দ্বাৰা উন্নতকৰণ কৰা শৈক্ষিক পৰিবৰ্তন (নাইবা শিকন গতি / চলন) টো সংক্ষিপ্তকৰণ কৰা হৈছে চিত্ৰ R 2.1 ত।

চিত্ৰ R 2.1 : Tess Indiaৰ শিকনীয় আন্দোলন

সমল 3 TESS-India ৰ সমলসমূহৰ আৰু মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ তালিকা (Resource 3: List of TESS-India key resources and OERs)

- **পাঠসমূহৰ পৰিকল্পনা :** ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ ফলপ্ৰসু শিকনৰ বাবে তেওঁলোকে আগতে কি জানে তাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি শিক্ষক সকলে ত্ৰি-য়া-কলাপ পৰিকল্পনা কৰাটো বাঞ্ছনীয়। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ শিকনৰ অগ্ৰগতি আনিবলৈ যেতিয়া পাঠৰ পৰিকল্পনা কৰা হয়, এই মূল সমল সমূহে পদ্ধতি আৰু কাৰ্য প্ৰদান কৰে। (<http://tinywel.com/kr-talkfor learning>).
- **সকলোকে অন্তৰ্ভুক্ত কৰি (Involving all) :** শ্ৰেণীকোঠাৰ ত্ৰি-য়া-কলাপত সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অংশগ্ৰহণৰ সুযোগ থকাটো নিশ্চিত কৰি, শিক্ষকে তেওঁলোকৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক বুজাটো, তেওঁলোকে কি জানে আৰু কেনেকৈ জানে শিক্ষকে বুজা দৰকাৰ। শিকনৰ সুযোগ সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ প্ৰতি সহজলভ্য কৰিবলৈ এইমূল সমল সমলটোৱে ধাৰণা / মতামত দিছে। (<http://tinywel.com/kr-talkfor learning>).
- **শিকনৰ বাবে কথা বাৰ্তা :** শিকনক সহায় কৰিবলৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজত আৰু শিক্ষকৰ লগত কথা বতৰা পতাৰ সুযোগ সৃষ্টি কৰাটো অপৰিহাৰ্য। কথা বতৰাৰ সাজেৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে তেওঁলোকৰ বুজাখিনি / বোধৰ আদান-প্ৰদান কৰে। সকলো বয়সৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে কথা বতৰা প্ৰয়োজনীয় শ্ৰেণীকোঠাত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক উৎপাদনশীল / উৎপাদনক্ষম কথা - বতৰাত নিয়োগ কৰাবৰ কেনেকৈ শিক্ষকে সুযোগ দিব পাৰে সেই টোৱেই এই মূল সমলটোৱে ব্যাখ্যা কৰিছে। (<http://tinywel.com/kr-talkfor learning>).
- **যুৰীয়া কাৰ্য ব্যৱহাৰ কৰি :-** বুজা পৰাৰ মতেৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে কি বোধগম্য কৰে আৰু যোগাযোগ কৰিব পাৰে যুৰীয়া কাৰ্যই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক সমৰ্থনবান কৰে। শিকনৰ সহায়ক হ'বলৈ সকলো বয়সৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু সকলো বিষয়ে সামৰি কেনেকৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক যুৰীয়া কাৰ্যৰ দ্বাৰাই ফলপ্ৰসু শিকন দিব পাৰি - এইবিষয়ে এই মূল সময়টোৱে ধাৰণা দিছে। (<http://tinywel.com/kr-talkfor learning>).
- **মুক্ত প্ৰ.ৰ ভাৱে ব্যৱহাৰ কৰি চিন্তাৰ উদ্ৰেকৰণ / উন্নত কৰণ :-** ভাল প্ৰ. সোধাটো হৈছে এজন শিক্ষকৰ মূল কৌশল/ অৰ্থতা। মুক্ত প্ৰ.ই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ চিন্তাৰ উদ্ৰেক ঘটাব পাৰে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কি জানে তাক শিক্ষকে জানিবৰ কাৰণে মুক্ত প্ৰ.ই শিক্ষকক সহায় কৰে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ চিন্তাৰ প্ৰসাৰ কৰিবলৈ আৰু তেওঁলোকৰ উত্তৰসমূহ মনোযোগেৰে নানধৰণৰ প্ৰ.ৰ ব্যৱহাৰ সম্পৰ্কে শিক্ষকক ধাৰণা দিছে।
- **নিৰীক্ষণ আৰু প্ৰতিপুষ্টি প্ৰদান :** এই মূল সমলটোৱে শিক্ষকক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শিকন পৰ্যবেক্ষণ কৰিবলৈ অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছে। প্ৰ.ৰ সন্মুখীন হোৱাৰ আগতে কেনেকৈ চিন্তাৰ উদ্ৰেক কৰি বোধৰ বিকাশ ঘটাব শিক্ষকে মনোযোগেৰে সেয়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ কথা বতৰা শুনিব।
- **দলগত কামৰ ব্যৱহাৰ :-** ইজনে সিজনৰ ধাৰণাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কেনেকৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে বোধৰ বিকাশ সাধিব পাৰে তাৰ বাবে শিক্ষকে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সামৰি সিহঁতক দলত কাম কৰাৰ সুযোগ দিব লাগে। বিভিন্ন ত্ৰি-য়া-কলাপত দলগত ভাৱে কেনেকৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সংগঠিত কৰি কামত লগাব পাৰি তাৰে ধাৰণা এই মূল সমলটোৱে দিছে।
- **অগ্ৰগতি আৰু কাৰ্য সম্পাদনৰ নিৰূপণ কৰি :-** প্ৰতিজন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে পৰৱৰ্তী শিকন সুযোগৰ পৰিকল্পনা কৰিবৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অগ্ৰগতিৰ নিৰূপণে শিক্ষকসকলক এটা প্ৰমাণ দিয়ে। এই মূল সমলটোৱে বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ নিৰূপণৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিছে আৰু শিক্ষাদানৰ আগত, মাজত আৰু পিছত কেনেকৈ নিৰূপণ কাৰ্য কৰিব পাৰি তাক দেখুৱাইছে।
- **স্থানীয় সমল ব্যৱহাৰ কৰি:-** ত্ৰি-য়া-কলাপৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ অনাত স্থানীয় সমলৰ ব্যৱহাৰ প্ৰয়োজনীয়। শিকনক পৰিচিত আৰু অৰ্থবহ কৰিবলৈ স্থানীয় সমলৰ দৰকাৰ। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক বস্তুৰ পৰা নিদৰ্শক/ প্ৰতীক / চিহ্ন লৈ যোৱাত সমলসমূহে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সহায় কৰে। (যেনেদৰে সংখ্যা আৰু ভগ্নাংশ) আৰু অৰ্থ (Sense) প্ৰকাশত সহায় কৰে। শিকন ত্ৰি-য়া-কলাপক অধিক অভিৰোচিত কৰিবলৈ আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে প্ৰাসংগিক কৰি তুলিবলৈ সমলসমূহৰ সৃষ্টিশীল ব্যৱহাৰৰ প্ৰয়োজন।
- **গল্পকথন , গান, Role play (অভিনয়) আৰু নাটক :-** দোটেই কাৰিকুলামৰ মাজেৰে কেনেকৈ শিক্ষকে গল্পকথন, গান, অভিনয় আৰু নাটকৰ প্ৰয়োগ কৰিব পাৰে তাৰ উদাহৰণ দিছে। সত্ৰি য অংশ গ্ৰহণেৰে ইজনে সিজনৰ মাজত নিজৰ ধাৰণা আৰু জ্ঞান বিকাশ কৰিব পাৰে।

তালিকা R3.1.প্রাথমিক ইংৰাজীৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমনসমূহৰ মূল সমনসমূহ আৰু ভি.ডি.ও.বোৰ।

OER ৰ শিৰোনামা	মূল সমনসমূহ / ভি.ডি.ও. শিৰোনামা													
	অগ্রগতিৰ নিৰূপণ		নিৰীক্ষণ আৰু প্ৰতিপত্তি প্ৰদান		গল্পকথন, গান, অভিনয়		স্থানীয় সমলৰ ব্যৱহাৰ		যোৰক ব্যৱহাৰ		দলক ব্যৱহাৰ		পাঠ পৰিকল্পনা	
	KR	V	KR	V	KR	V	KR	V	KR	V	K	V	KR	V
শ্ৰেণীকোঠাৰ ৰুটিন														
গান, ওমলাগীত আৰু শব্দৰ খেল						✓			✓					
ইংৰাজীৰ বৰ্ণ আৰু স্থান		✓									✓			
Mark-waking আৰু প্ৰাক্-লিখন		✓											✓	
অংশীদাৰী পঠন						✓								
পাঠ্যপুথিৰ পৰিকল্পনা													✓	
পঠন পৰিৱেশৰ উন্নতকৰণ											✓			
ইংৰাজী আৰু বিষয় সূচীৰ সমন্বয়														✓
সৃষ্টিধৰ্মীভাৱে পাঠ্যপুথিৰ ব্যৱহাৰ	✓						✓							
সৃষ্টিমূলক কলাত ইংৰাজী শিক্ষণ								✓				✓		
শিক্ষণ পৰিৱেশ								✓						
গঠনৰ উন্নতকৰণ আৰু নিৰীক্ষণ														✓
লিখনৰ উন্নতকৰণ আৰু নিৰীক্ষণ											✓	✓		
লিখনৰ নিৰীক্ষণ আৰু বিকাশ														
ইংৰাজীৰ বাবে সামাজিক সমল সমূহ							✓							

তালিকা R3.2.প্রাথমিক অংকৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ মূল সমলসমূহ আৰু ভি.ডি.ও.বোৰ।

OER ৰ শিৰোনামা																				
মূল সমলসমূহ / ভি.ডি.ও. শিৰোনামা																				
অগ্ৰগতিৰ নিৰূপন	নিৰীক্ষনা আৰু প্ৰতিপত্তি		গল্পকথন, গান, অভিনয়		স্থানীয় ব্যৱহাৰ		যৌৱক ব্যৱহাৰ		দলক ব্যৱহাৰ		পাঠ পৰিকল্পনা		প্ৰ.ৰ ব্যৱহাৰ		শিক্ষকৰ বাবে কথন		সকলোকেভিত্তিক শু কৰকনিৰূপন			
	KR	V	KR	V	KR	V	KR	V	KR	V	KR	V	KR	V	K	V	KR	V		
সংখ্যাৰ খেলৰ ব্যৱহাৰ : সংখ্যা জ্ঞানৰ বিকাশ								✓						✓						
																	✓			
বোধ শক্তি ৰ বিকাশত সমলৰ গাথনিৰ ব্যৱহাৰ : স্থানীয়মান																✓				
								✓								✓				
সংখ্যা ৰেখা আৰু বাক্যাংশ : “কল্পনা কৰাচোন যদি . . .” ব্যৱহাৰ কৰি ধনাত্মক আৰু ঋণাত্মক সংখ্যাৰ ধাৰণা																				
গাণিতিক গল্প : আক্ষৰিক সমস্যা																				
চিত্ৰৰ উদ্ৰেক জন্মাবৰ বাবে সোধা প্ৰ. : ভগ্নাংশ																				
ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে যে গণিত কৰিব পাৰে এই বিষয়ে বি.এস জন্মোৰ : ভগ্নাংশৰ প্ৰত্ৰি.য়																				
বেলেগ বেলেগ প্ৰত্ৰি.য়ৰে বিযোজন আৰু পুনৰ সাজোন																				
বাস্তৱ জীৱনৰ প্ৰসংগ ব্যৱহাৰ কৰি : আনুষ্ঠানিক ভাৱে কৰা হ'বগৰ নিয়ম		✓																		
তুলনা কৰা আৰু বৈসাদৃশ্যতা বিচৰা কাৰ্য : আয়তন আৰু ধাৰণ ক্ষমতা																				
উচ্চ স্তৰৰ কাৰ্যৰ ব্যৱহাৰ : কালি আৰু পৰিসীমা																				
গণিতত শাৰীৰিক উপস্থাপন : তথ্যৰ ব্যৱহাৰ																				
কথনৰ মাধ্যমেৰে : চলক আৰু ধ্ৰুৱকৰ শিক্ষন																				
গণিতত আনুমানিক আৰু সৰ্বজনীন সিদ্ধান্ত : বীজ গণিতৰ অৱতাৰণা																				
হাত, শৰীৰ আৰু বাস্তৱ উপহাৰণৰ সহায়ত কোণৰ শিক্ষণ	✓																			
গণিতত সৃজনাত্মক ভাৱনা : সমানুপাতিক যুতি																				
গণিতত সৃজনাত্মক ভাৱনা : সমানুপাতিক যুতি																				

তালিকা R3.3.প্রাথমিক বিজ্ঞানের মুক্ত শৈক্ষিক সমন্বয়সমূহের মূল সমন্বয়সমূহ আরু ভি.ডি.ও.বোব।

[illegible]

OER ব শিৰোনামা
সৰু সম্পৰ্কে ব্ৰেইনষ্ট্ৰমিং
জীৱন প্ৰগ্ৰিয়া সম্পৰ্কে খুৰীয়া কাৰ্য
দলগত কাৰ্য ব্যৱহাৰৰ যোগে : ওপঙুন আৰু ডুবো
প্ৰদৰ্শন কাৰ্যৰ ব্যৱহাৰ যোগে : আহাৰ
ধাৰণাৰ মানচিত্ৰৰ জৰিয়তে : পানী
শিক্ষকৰ প্ৰা.কৰণ : বল
ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ প্ৰা.বলীৰ জৰিয়তে : বাস্তৱ সজ্জিত কৰণ আৰু শ্ৰেণীবিভাজন
সাজোন পৰ্যবেক্ষণৰ জৰিয়তে : ছা. দিন আৰু ৰাতি
ব্যৱহাৰিক অনুসন্ধানৰ জৰিয়তে : পৰিবৰ্তন
গল্পৰ জৰিয়তে : পৰিৱেশ
খেলৰ মাধ্যমেৰে : বিদ্ৰুৎ
বিকল্প ধাৰণাৰে : তাপ আৰু উষ্ণতা
শৈক্ষিক পৰিৱেশ উন্নতি কৰণ
বিস্তৰণত আলোচনা : পুষ্টিহীনতাৰ সম্পৰ্কে
পৰিৱেশ সম্পৰ্কীয় সমস্যাৰ লগত সমাজ জড়িত কৰণ

তালিকা R3.4. প্রাথমিক ভাষা আৰু সাক্ষৰতাৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহৰ মূল সমলসমূহ আৰু ভি.ডি.ও.বোৰ।

[illegible]

OER ৰ শিৰোনামা	অগ্রগতিৰ নিকপন	
	KR	V
বিদ্যালয় গৃহ যোগাযোগ		
এটি ভাষা সমৃদ্ধ শ্ৰেণীকোঠা		
কথন আৰু শ্ৰৱণ		
প্ৰাক্ পঠন	✓	✓
সাধুপাঠ, গীত, চৰিত্ৰাভিনয় আৰু নাটক		
আনন্দৰ বাবে পঠন		
বি ভিন্ন উদ্দেশ্যৰ বাবে পঠন		
শিশু সাহিত্য জনা আৰু ব্যৱহাৰ কৰা		
প্ৰকৃত লিখন		
স্থানীয় সমলৰ ব্যৱহাৰ		
ভাষা, সাক্ষৰতা আৰু নাগৰিকত্ব		
শ্ৰেণীকোঠাত বহু ভাষিকতা		
ভাষা আৰু সাক্ষৰতাৰ বাবে যুৰীয়া কাৰ্য		
দলীয়কাম : ভাষা পাঠ্যত্ৰ মৰ মাজেদি	✓	✓
নিৰীক্ষণ আৰু প্ৰতিপুষ্টি প্ৰদান	✓	✓

সমল 4 শিক্ষক উন্নতকৰণৰ মূল শৈক্ষিক উন্নতকৰণৰ মূল শৈক্ষিক সমলৰ বৈশিষ্ট্য (Resource 4: The sections of a Teacher Development OER)

তালিকা R4.1 TESS-India ৰ শিক্ষক উন্নতকৰণৰ মূল শৈক্ষিক সমলৰ বৈশিষ্ট্য

এই গোটটোৰ শিক্ষণ পদ্ধতি আৰু কাৰিকুলাম বিষয় সম্পৰ্কে জনায় (Introduces)	এইবোৰ শিক্ষকসকলৰ শিকানীয়া প্ৰত্যাশা আৰু এই গোটটোত মূল সুযোগ সমূহৰ উল্লেখ (Highlight) কৰা হৈছে।	এই পদ্ধতিটো কিয় দৰকাৰী তাকেই এই গোটটোয়ে ব্যাখ্যা কৰিছে, বিভিন্ন কাৰিকুলামৰ প্ৰসংগত শিক্ষক সকলে কেনেকৈ নিজৰ শিকন প্ৰয়োগ কৰিব পাৰে।	এই ত্ৰি-কলাপবোৰ শিক্ষকসকলে সাধন কৰিব লাগিব। বেছিভাগ ত্ৰি-কলাপেই শ্ৰেণীকোঠাত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক লৈ, কিন্তু কিছুমানে সহকৰ্মীৰে লগত, নাইবা শ্ৰেণীকোঠাৰ ত্ৰি-কলাপৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰিব লাগিব। ত্ৰি-কলাপসমূহে শিক্ষকক অনুশীলন চলাবলৈ সহায় কৰে, শিকৰক জ্ঞান অৰ্জনৰ পছন্দ আনে, পাৰস্পৰিক কথা-বতৰা উন্নত কৰে আৰু পূৰ্বৰ শিকনক স্বীকাৰ কৰি সংগঠিত শিকানীয়া অভিজ্ঞতা প্ৰদান কৰে। এনেকুৱা ত্ৰি-কলাপৰ দ্বাৰা পৰস্পৰগত অনুশীলনীবোৰ বিদাৰণ (Disruption) কৰা হ'ব আৰু শিক্ষণ- শিকনৰ নতুন বজাবুজি / জ্ঞান বিকাশ কৰাবলৈ শিক্ষকক সহায় কৰিব।	এই একেবাৰে আৰম্ভণিৰ / (First- hand) নতুন তথ্য, শিক্ষকৰ দ্বাৰা, নিজৰ অভিজ্ঞতাৰে চলোৱা ত্ৰি-কলাপৰ বৰ্ণনা, একেধৰণৰ ত্ৰি-কলাপ, প্ৰস্তুতিমূলক ত্ৰি-কলাপ নাইবা প্ৰতিপুষ্টি (Follow- up) হিচাবে থকা ত্ৰি-কলাপ। ভাৰতবৰ্ষৰ শিক্ষকে জনায় যেনে- ডাঙৰ বহুভাষিক আৰু বহুস্তৰীয় শ্ৰেণীকোঠা আৰু প্ৰকৃত প্ৰসংগত সমলৰ অৰাব আদি তাক দেখুৱাবলৈ ঘটনা অধ্যয়নবোৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বিশেষকৈ তেওঁলোকে প্ৰদৰ্শন কৰে (Inclusive practices) অন্তৰ্ভুক্তিকৰণ অনুশীলনী, কেনেকৈ পূৰ্বজ্ঞানক বাহিৰ কৰি উলিয়াই আনিব পাৰি, আৰু কেনেকৈ শিকনক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ জাৰনৰ লগত প্ৰাসংগিক কৰিব পাৰি। ঘটনা অধ্যয়নবোৰে পাৰস্পৰিকতাৰ আৰ্হি দেখুৱাইছে- যেনে, অংশগ্ৰহণক সহায় কৰিবলৈ অৰ্থৰ সন্ধিকৰণ (negotiation of meaning)	এইটোয়ে শিক্ষকসকলক তেওঁলোকৰ বৰ্তমানে থকা অনুশীলনী নাইবা অভিজ্ঞতাৰ ওপৰত উদ্দেশ্যপূৰ্ণভাৱে চিন্তা কৰিবলৈ অনুপ্ৰেৰণা দিয়ে। নাইবা ত্ৰি-কলাপবোৰ চলাই নিওঁতে নাইবা ঘটনা অধ্যয়নবোৰ আলোচনা কৰোঁতে তেওঁলোকে কিহৰ ওপৰত পৰ্যবেক্ষণ কৰে।	মূল শৈক্ষিক সমলৰ(Focus) কেন্দ্ৰবিন্দু পদ্ধতি আৰু কৌশলসমূহক বৰ্ণনাই পুনৰ দৃষ্টিকৰণ কৰি লাভান কৰে। কেনেকৈ বিভিন্ন পদধিতিৰ দিশসমূহ একেলগে সংযোগ হৈ থাকে আৰু ইটোৱে সিটোৰ পৰিপূৰক(Complement) হয়। বিভিন্ন কাৰিকুলামৰ প্ৰসংগত শিকনক স্থানান্তৰিত / ৰূপান্তৰিত কৰিব পৰা শিক্ষকসকলৰ সহায় কৰাটোৱে বৰ্ণনাৰ উদ্দেশ্য।	গোটটোকে আৰুত কৰি ৰখা কৌশলসমূহৰ এটি সংক্ষিপ্ত পট্যলোচনা ইয়াত আগবঢ়োৱা হৈছে।	ত্ৰি-কলাপসমূহ চলাই নিবলৈ শিক্ষকক সহায় আগবঢ়াবলৈ ইয়াত বিবৰ্তন (matvial) অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। বিষয়বস্তুৰ জ্ঞানৰ বিকাশৰ সহায়ৰ বাবে, শ্ৰেণীকোঠাৰ সমলসমূহ, ৰাষ্ট্ৰীয় কাৰিকুলামৰ ৰূপৰেখাৰ কলাপসমূহৰ অধিক উদাহৰণ আদি পদ্ধতিৰ বিতংভাৱে ইয়াত উল্লেখ আছে (যেনে, যিকোনো এখন মূল সমলসমূহ)।	মূল শৈক্ষিক সমলসমূহ অতিব্রমী (beyond) যাতে শিক্ষকসকলে শিক্ষা ল'ব পাৰে তাক অনুপ্ৰাণিত কৰি সৰল কৰিবলৈহে ইয়াত অভিপ্ৰায় কৰা হৈছে আৰু বৃত্তিগত অনুশীলনীক বিকাশ কৰিবলৈ আন সমলসমূহক নিয়োগ (engage) কৰা হৈছে। বিষয়বস্তুৰ জ্ঞানৰ সহজলভ্য সমলসমূহৰ বিষয়ে সজাগতা সৃষ্টিৰ বাবে এইটো এটা সুযোগহে।	ইয়াত লিখক সকলে ব্যৱহাৰ কৰা নিদৰ্শন (reference) অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে আৰু শিক্ষক সকলৰ শৈক্ষিক বুজাপৰা কিছুমান বিষয়ৰ ওপৰত বিস্তৰিত কৰিবলৈ আন কিছুমান পঠনৰ অনুমোদন এই গোটটোত জনোৱা হৈছে।
---	---	--	---	---	--	--	---	--	---	--

এই গোটটো কিহৰ বিষয়ে	এই গোটটোত বিদ্যালয় পৰিচালকে কি শিকিব	এই পদ্ধতিটো কিয় দৰকাৰী	ত্ৰি যা-কলাপ	ঘটনা অধ্যয়ন	চিন্তন	বৰ্ণনাত্মক	সাৰাংশ	সমলসমূহ	অতিৰিক্ত সমলসমূহ	নিৰ্দেশন / উল্লেখ / কিতাপৰ বিৱৰণ
----------------------	--	-------------------------	--------------	--------------	--------	------------	--------	---------	------------------	----------------------------------

সমল 5 : পৰিবৰ্তন আনিবলৈ প্ৰত্যাহ্বান (Resource 5: The challenges to making changes)

বিভিন্ন দৃষ্টিকোণৰ পৰা শিক্ষনৰ লগত হোৱা পৰিবৰ্তন সম্পৰ্কে বহুতো গৱেষণা লিখি উলিয়াইছে; (Piaget,1967 চুলমান (Shulman), 1986; Athurton, 1999; ERaut, 2001;2004;2007;Fullan,2008 আৰু বহুতো)। পৰিবৰ্তনৰ ওপৰত থকা বিদ্যালয় পৰিচালকৰ মুক্ত শৈক্ষিক সমলসমূহে আপোনাক পৰিবৰ্তনৰ কিছুমান তত্ত্ব (Theories) ৰ লগত আপোনাক পৰিচয় কৰাই দিব আৰু কেনেকৈ পৰিকল্পনা আৰু প্ৰকাশ কৰিব তাক চিন্তা কৰাৰ বাবে অনুপ্রাণিত কৰে।

সকলো তত্ত্বই একমত হোৱা যেন পৰিলক্ষিত হ'য় শিক্ষণত পৰিবৰ্তন অনা মানে শিক্ষকসকলক আৰামদায়ক স্থানৰ (Comfort zone) পৰিপৰিসীমা প্ৰসাৰ কৰা। যিকোনো বাধা অতিৰিক্ত কৰিবৰ বাবে শিক্ষকক সহায়ৰ প্ৰয়োজন। বৃত্তিগত উন্নতকৰণৰ ত্ৰি যা-কলাপৰ প্ৰকাশৰ বাবে ফলপ্ৰসূ পৰিকল্পনা প্ৰয়োজন আৰু তাৰ বাবে সম্ভৱনীয় কঠিনতাবোৰ চিন্তা কৰিব (Address) লাগিব। তলত উল্লেখিত তালিকাখনে শিক্ষকৰ প্ৰত্যাহ্বানবোৰ আৰু কেনেকৈ তাক আপুনি সহাবি জনাব তাক সংক্ষেপে দেখুওৱা হৈছে।

আমি কিয় এইটো কৰিব লাগে? পাঠ্যসূচী শেষ কৰিবলৈ টান হ'য়।

আমি কৰা কামবোৰ NCF-2005 স্থিৰ কৰা হৈছে (Set out)। যদি ভাৰতবৰ্ষই পৃথিৱীত ফেৰ মাৰিব লগা হ'য়, তেনেহ'লে আমি শৈক্ষিক ফলাফল সমূহৰ উন্নতি / বিকাশ কৰিব লাগিব। চৰকাৰে আমি কি কৰাচো বিচাৰিছে সেইচো পাবলৈ হ'লে আমি একত্ৰিত হৈ কাম কৰিব লাগিব।

মোৰ যথেষ্ট পৰিমাণে সমল নাই।

মই বুজি পাইছো যে সমল সমূহ বিৰল আপুৰুগীয়া। যদি আপুনি OER বোৰ যত্ন সহকাৰে পঢ়ে, ত্ৰি যা-কলাপ সমূহৰ বাবে অতিৰিক্ত সমলৰ প্ৰয়োজন নাই।

শ্ৰেণীত বহুত বেছি ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আছে। ডাঙৰ শ্ৰেণীত আপুনি দলগত কাম কৰিব নোৱাৰে।

ডাঙৰ শ্ৰেণীৰ লগত কাম কৰিলে বহুতো প্ৰত্যাহ্বান আহি পৰে। এইটো সত্য। বৃহৎ সংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগত কিন্তু আপুনি কাৰ্য্য আৰু দলগত কাম কৰিব পাৰে। OER ৰ কিছুমান Case study এ শিক্ষক বৃহৎ সংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগত কাম কৰাটো বৰ্ণনা কৰিছে।

ছাত্র-ছাত্রীসকল বেছি পিছ পৰা

কিছুমান শিক্ষক বিবাস কৰে যে কিছুমান ল'ৰা ছোৱালীয়ে জন্মতে মূৰ্খ হয় এনেকুৱা যুক্তি বোৰ উত্তৰ দিবলৈ কঠিন। এইটোত সন্দেহ নাই যে কিছুমান ছাত্র-ছাত্রীয়ে শৈক্ষিক কামত আন কিছুমানতকৈ টান পায়, কিন্তু গৱেষণাই দেখুৱাইছে যে উপযুক্ত সহায়েৰে দ্বাৰা ছাত্র-ছাত্রীসকলক শিকাব পাৰি। চেষ্টা কৰি চাবলৈ শিক্ষকসকলক অনুপ্রাণিত কৰক আৰু দৈনন্দিন জীৱনৰ লগত কামক সম্পৰ্কিত কৰক আৰু সিহঁতৰ শ্ৰেণীকোঠাটো সংগঠিত কৰক যাতে উচ্চ- আয়ত্বকাৰী (High attaining) ছাত্র-ছাত্রীয়ে কম আয়ত্বকাৰী ছাত্র-ছাত্রীক সহায় কৰিব পাৰে।

ছাত্র-ছাত্রীসকলে তেওঁলোকৰ কামৰ বিষয়ে কবলৈ অনীহা প্ৰকাশ কৰে-
তেওঁলোকে দলগত কামত বাল নহ'য়।

যদি শিক্ষকে ভাষণ প্ৰদান কৰি থকা সময়ত ছাত্র-ছাত্রীক নীৰৱে থাকিবলৈ কোৱা হয়, তেনেহ'লে নতুন পদ্ধতিটাত অভ্যস্ত হ'বলৈ কিছু সময় লাগে। শিক্ষক ধৈৰ্যশীল / সহনশীল হোৱাটো প্ৰয়োজন আৰু যুৰীয়া কাৰ্য্যৰ নিচিনা সহজ কৌশলেৰে আৰম্ভ কৰিব লাগে। ছাত্র-ছাত্রীক ব্যাখ্যা কৰিবলৈ এইটো এটা ভাল ধাৰণা যে কিয় আপুনি তেওঁলোকক এনেকৈ কাম কৰিবলৈ কৈছে।

পাঠ্যসূচী খুবেই দীঘল। দলগত কাৰ্য্য আৰু অভিনয় কৰাবলৈ মই সময় নাপাওঁ।

OER থকা পদ্ধতিয়ে ছাত্র-ছাত্রীসকলক মুখস্থ বিদ্যাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰাতকৈ দাৰণাবোৰ বুজি লোৱাতহে সহায় কৰে। যদি তেওঁলোকে বুজি পায়, তেনেহ'লে তেওঁলোকে কাম মনত ৰাখিব পাৰে আৰু জ্ঞান সংৰক্ষণ কৰিব পাৰে। যদি আপোনাৰ ছাত্র-ছাত্রীয়ে বুজি পায়, তেনেহ'লে বৰ্ণনা কৰা কৌশলসমূহ কম সময়তে কৰিব পৰা যায়। যদি আপোনাৰ ছাত্র-ছাত্রীয়ে কাম বুজি পায়, তেনেহ'লে তেওঁলোকে অতি সোনকালেই জ্ঞান একত্ৰিত কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব।

সমল 6 : শিক্ষকৰ বাবে চিন্তাপূৰ্ণ সহায় (Resource 6: Reflection aid for teachers)

আপোনাৰ হাতত থকা সময়ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি তনৰ কিছুমান প্ৰ. আলোচনাৰ বাবে বাচি লওঁক-

- পাঠ পৰিকল্পনা আৰু প্ৰস্তুতিত মই কি প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হৈছিলো?
- ত্ৰি যা-কলাপৰ প্ৰতি ছাত্র-ছাত্রীয়ে কেনেদৰে সঁহাৰি জনাইছিল?
- মোৰ ছাত্র-ছাত্রীয়ে কি শিকিছিল আৰু মই কেনেকৈ জানিছিলো?
- তেওঁলোকে যি শিকিছিল তাত কিবা পাৰ্থক্য আছিল নেকি?
- পাঠৰ ফলাফল পোৱা গৈছিল নে?
- মই ক'ত আনন্দিত হৈছিলোঁ?

- মোক কিহে আচৰিত কৰি তুনিছিল?
- যদি কিবা আছিল, হতাশ জনক কি আছিল?

References/bibliography

- Argote, L. and Ingram, P. (2000) 'Knowledge transfer: a basis for competitive advantage in firms', *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, vol. 82, no. 1, pp. 150–69. Available from: <http://www.columbia.edu/~pi17/2893a.pdf> (accessed 28 January 2015).
- Atherton, J. S. (1999) 'Resistance to learning: a discussion based on participants in in-service professional training programmes', *Journal of Vocational Education and Training*, vol.51, no 1, pp. 77–90.
- Clarke, D. (1994) 'Ten key principles from research for the professional development of mathematics teachers' in Aichele, D.B. and Coxford, A.F. (eds) *Professional Development for Teachers of Mathematics: 1994 Yearbook*. Reston, Virginia: The National Council of Teachers of Mathematics, Inc., pp. 37–48.
- Eraut, M. (2001) 'Do continuing professional development models promote one-dimensional learning?', *Medical Education*, vol. 35, no. 1, pp. 8–11.
- Eraut, M. (2004) 'Informal learning in the workplace', *Studies in Continuing Education*, vol. 26, no. 2, pp. 247–73.
- Eraut, M. (2007) 'Learning from other people in the workplace', *Oxford Review of Education*, vol. 33, no. 4, pp. 403–22.
- Fullan, M. (2008) *The Six Secrets of Change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- National Council of Educational Research and Training (2005) *National Curriculum Framework(NCF)*. New Delhi: NCERT.
- National Council of Educational Research and Training (2009) *National Curriculum Framework for Teacher Education (NCFTE)*. New Delhi: NCERT.
- Piaget, J. (1967) *The Child's Conception of the World* (translated by Tomlinson, J. and Tomlinson, A.). London : Routledge & Kegan Paul.
- Shulman, L.S. (1986) 'Those who understand: knowledge growth in teaching', *Educational Researcher*, vol. 15, no. 2, pp. 4–14.
- Szulanski, G. (2000) 'The process of knowledge transfer: a diachronic analysis of stickiness', *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, vol. 82, no. 1, pp. 9–27.

Acknowledgements

Except for third party materials and otherwise stated below, this content is made available under a Creative Commons Attribution-ShareAlike licence (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>). The material acknowledged below is Proprietary and used under licence for this project, and not subject to the Creative Commons Licence. This means that this material may only be used unadapted within the TESS-India project and not in any subsequent OER versions. This includes the use of the TESS-India, OU and UKAID logos.

Grateful acknowledgement is made to the following sources for permission to reproduce the material in this unit:

Figure 6: © Fabrice Florin in Flickr (adapted) made available under: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/deed.en>.

Figure 7: courtesy of Tide~ Global Learning, <http://www.tidegloballearning.net/>.

Every effort has been made to contact copyright owners. If any have been inadvertently overlooked the publishers will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Video (including video stills): thanks are extended to the teacher educators, headteachers, teachers and students across India who worked with The Open University in the productions.